

04 Evaluering:
Krangel om
Norfund-rapport

26 Innsamling:
Kvinner vil ikke
støtte menn

28 Obligasjoner:
Gigantbeløp fra Olje-
fondet i utviklingsbanker

– Norsk bistand
er som en
betasuppe
Side 2

BISTANDS AKTUELT

NR 3 – APRIL 2015 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

tema:
Norsk støtte
til rettighets-
kamp
8 sider

Noruega non grata

- I Guatemala har byggingen av en sementfabrikk endt i et trettitalls drap. Orlando Uyu (35) kan endelig forsørge familien, men frykter fabrikkmotstanderne.
- Norge blir nå kraftig kritisert for å støtte organisasjoner som «hisser til vold» mot fabrikk. Ville vi godtatt at andre land tok parti i våre feider om monsternaster og oljeboring?

Side 18

Orlando Uyu (35) er stolt av jobben ved Cementos Progresos nye sementfabrikk. Han har bare to års skolegang men har fått gratis opplæring. Nå tjener han nok til å forsørge kona og de to barna.
Foto: Espen Røst

**74-åring jobber natta
– for å hjelpe barn i Benin**
Portrett – Side 36

Foto: Cecilie Hatly

Slik får du jobb i bistand: Elise Luhr Dietrichson (24) er en av ganske få nordmenn som jobber i «byen», som praktikant i UN Women.
Les mer på side 13

Aktuelt

Innblanding i indre anliggender?

Leder

Hvor langt kan Norge gå i å blande seg inn i et mottakerlands indre anliggender? Er det for eksempel greit å støtte grupper som tøyser loven i sin politiske kamp? Bør Norge ta side i andre lands interne konflikter om hva som er god og dårlig utvikling? Dette er noen av spørsmålene vi reiser i denne utgaven av Bistandsaktuelt.

I Guatemala har en konflikt rundt etableringen av en sementfabrikk ledet til steile motsetninger i lokalsamfunnet. Over 30 personer er drept, fabrikkens maskiner er sabotert og staten har erklært unntakstilstand. Hvem som står bak hvilke grusomheter er uklart, fabrikk og menneskerettighetsorganisasjonene skylder på hverandre.

Sementfabrikken mener organisasjoner oppildner lokalbefolkningen til motstand, og at de sprer usann informasjon om at fabrikk vil forurense området. Organisasjonene på sin side, hevder at fabrikk gjør alt de kan for å bli kvitt rettighetsforkjemperne så de kan ture frem som de vil. Flere av organisasjonene som er involvert mottar norske bistandsmidler, og Norge har i lang tid fått massiv kritikk for «å blande seg».

Den norske ambassaden mener den er utsatt for en svertkampanje. Ambassaden sier Norge forsvare menneskerettigheter i et land hvor staten ikke klarer å etterleve disse.

Konflikter mellom lokalbefolkning, støttet av rettighetsgrupper, og maktgrupper finnes i mange av mottakerlandene for norsk bistand. Ofte er det betente konflikter rundt næringslivsprosjekter eller infrastrukturbygging hvor storsamfunnets ønske om utvikling og modernisering står opp mot hensynet til lokalbefolkning og naturvern på den andre. Konfliktene er ofte uoversiktlige.

Å ha solidaritet med de svakeste er en god ryggmargsrefleks, men vi bør ikke være blåøyde i vår støtte til enhver rettighetsorganisasjon. Kanskje burde bistandsgivere oftere «holde fingrene fra fatet».

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Civita: Bista

Norsk bistand er lite effektiv og spredt på altfor mange land, mener den liberale tankesmien Civita. Kritikken kommer fram i et nytt notat – basert på innspill fra et bistandsfaglig elitelag. **Av Jan Speed**

Civita-notatet lanserer fire teser om norsk bistand:

1. Norsk bistandspolitikk er mer volumorientert enn resultatorientert.

Ambisjonene er blitt for mange, for brede og for høye. Stadig nye mål legges til. Det er inngått tusenvis av avtaler av ulik størrelse, med enorm spredning i geografi og tematikk. Dette sluker kapasitet og ressurser i forvaltningen, som må forholde seg til en u håndterlig mengde mål, motstridende prioriteringer og et kompleks rapporteringsregime.

2. Norsk bistandspolitikk tilpasser seg ikke en endret verden.

Norsk bistandspolitikk drives antagelig i større grad av mål og prioriteringer som passer inn i den eksisterende bistandsindustrien og av hjemlige politiske hensyn, enn av mottakernes ønsker og behov, eller deres vurderinger av nytten av våre bidrag

3. Norge må evaluere bistanden med utgangspunkt i langsiktige mål og strategier.

Vurderingen av resultatene av norsk bistand må tilpasses de ulike sektorene og legges større vekt på langsiktige og mer realistiske mål og mindre vekt på detaljer og enkelttiltak. Det vil også redusere ressursbruken i forvaltningen og hos eksterne konsulenter.

4. Norsk bistand trenger en langsiktig, helhetlig og konsentrert strategi.

Norge har langsiktige interesser i å sikre globale fellesgoder som klima, sikkerhet, kunnskap og helse. Det er fullt mulig å finne synergier mellom norske interesser og behovet hos de svakeste utviklingslandene for en bærekraftig utvikling med hensyn til globale fellesgoder, mener Civita.

Delvis enig

Utenriksminister Børge Brende (H) sier til Aftenposten at han er enig i mange av konklusjonene i rapporten. Men han er uenig i at regjeringen ikke har grepet fatt i dette.

– Denne regjeringen har gjort et taktskifte på mange områder. Konsentrasjon, krav om resultater, med tettere og dypere partnerskap. Vi har jo nå snudd en trend hvor man fra

norsk side de senere årene har utvidet antall samarbeidsland.

– Da vi overtok i 2013 var det 116 samarbeidsland. For første gang på mange tiår har vi nå snudd denne trenden og har fått tilslutning til å redusere til 85 samarbeidsland. Vi satsar også på 12 fokusland. Det er nytt, sier Brende.

Solheims oppskrift

Leder av OECDs utviklingskomité Erik Solheim understreket under lanseringen av rapporten de mange framskrittene som har skjedd i verden de siste årene.

– Glem at alt går til helvete. Vi lever i en tid med den største framgangsepoken noen sinne. Folk har mer velstand, har bedre helse og er mer utdannet enn noen gang tidligere, sa Solheim.

– Utvikling er ikke en teknisk prosess der norske eksperter drar rundt og sprer kunnskap. Det er fundamentalt en politisk prosess, sa Solheim.

Fem forslag

Han mente framtidens norske bistand må bidra på fem områder:

- Norge må bruke én prosent av Oljefondet på infrastruktur i utviklingsland.
- Norge må bidra til å etablere et «Bolsa Familia» globalt – kontantutbetalinger til de aller fattigste.
- Hvis Norge vil være verdensledende på utdanning, må det satses på gode lærere.
- Norge må bidra til bedre systemer for å inndrive skatt, som er den viktigste kilden for finansiering av utvikling i alle land, inkludert de fattigste landene.
- Norge bør ta initiativ til en global kampanje for å bevare korallrev.

Mer fattigdomsorientering

Anne-Marie Helland, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp, mente at selv om det går bra på mange fronter så

« Norsk bistandspolitikk er som en betasuppe som har stått og kokt i lengre tid. Stadig nye ingredienser kastes inn. »

Rune Jansen Hagen, professor ved Universitetet i Bergen.

■ RETTIGHETER

Vil ha barneambassadør

SOS-barnebyer har sammen med Plan og Redd Barna formulert ti forslag til utenriksminister Børge Brende om hvordan arbeidet for barns rettigheter kan styrkes internasjonalt. De ber blant annet om at det utnevnes en barneambassadør som får ansvaret for å lede arbeidet med barns rettigheter.

«**Ja, vi trenger selvsagt en egen utviklingsminister**»

Erik Solheim på Civita-møte om bistand

■ UTDANNING

58

millioner barn går ikke på skole. Andelen barn som får gå på skole i verden har økt fra 84 til 93 prosent på 15 år. Godt, men ikke godt nok, mener FN-organisasjonen UNESCO.

nden er en betasuppe

Utenriksminister Børge Brende er enig i mange av Civitas konklusjoner, men er uenig i at regjeringen ikke har grepet fatt i utfordringene. – Denne regjeringen har gjort et taktskifte på mange områder; Konsentrasjon, krav om resultater, med tettere og dypere partnerskap, sier han. Her er Brende i Gaza by etter Israels bombing. Palestina er ett av regjeringens tolv nye fokusland innen bistanden.

Foto: Heiko Junge / NTB

øker ulikhetene i verden.

– Minst 50 prosent av den norsk bistanden bør på sikt gå til lavinntekt-land (mot 29 prosent i dag). Bistanden må relanseres som «fattigdomsbejkjempelse», sa Helland.

Hun mente at bistandsdebatten har hatt for mye fokus på Oslo-gryta og de norske aktørene.

– Vi skal ikke utvikle noen, folk utvikler seg selv. Hva mener arbeidsledige ungdommer i Nairobi de trenger? Vi må vende blikket utover – hva slags løsninger tror de vil hjelpe, spurte Helland.

Uten prioritering

Kjell Roland, administrerende direktør i Norfund, etterlyste mer ydmykhet og vilje til å lytte og forstå ønskene til samarbeidslandene. Han mente at utenrikskomiteen på Stortinget mangler evnen til å prioritere

i utformingen av bistandspolitikken.

I dette fikk han støtte fra Rune Jansen Hagen, professor ved Institutt for økonomi ved Universitetet i Bergen. Hagen ser ingen klar strategi i norsk bistandspolitikken bortsett fra at alle gode mål forfølges.

– Norsk bistandspolitikken er som en betasuppe som har stått og kokt i lengre tid. Stadig nye ingredienser kastes inn. Vi har endt opp med en oppskrift som ingen kokk ville satt inn i en oppskriftsbok, sa Hagen.

Arbeidet med notatet «Jakten på resultater i norsk bistand» er delfinansiert av Bill and Melinda Gates Foundation. Notatet er skrevet av Civitas-medarbeider Nikolai Heger-tun med innspill fra en rekke sentrale aktører i norsk bistand. ■

→ Les også Agendas kommentar til Civita-rapporten, side 4.

Dette er Civitas elitelag

Sjelden har en bistandsrapport kunnet mønstre et sterkere bistandsfaglig elitelag enn det Civita har gjort i arbeidet med sin nye rapport. Her er det tverrpolitiske superlaget:

Kjell Roland

– adm. direktør i Norfund.

Øyvind Ørbeck Sørheim

– adm. direktør i Norges Ve.

Terje Vigtel – tidligere ambassadør og leder av avdeling for sivil samfunn i Norad.

Wenche Fone – leder for utviklingspolitisk avdeling i Kirkens Nødhjelp.

Kristin Clemet – leder i Civita.

Fredrik Ericsson – seniorforsker ved Europeisk forskningscenter for anti-

korrupsjon og statsbygging, tidligere Norad og Scanteam.

Victor Norman – professor i samfunnsøkonomi, NHH.

Øyvind Eggen – fagdirektør for evaluering i Norad.

Kari Helene Partapuoli

– leder av Utviklingsfondet.

David Hansen – myndighetskontakt i Telenor, tidligere politisk rådgiver for Hilde Frafjord Johnson.

Poul Engberg-Pedersen – tidligere direktør i Norad og Centre for Development Research i København.

Dan Banik – forskningsleder ved Senter for Utvikling og Miljø (SUM), UIO.

Ole Jacob Sending

– forskningsleder ved NUPI.

4 Aktuelt

– Rapporten fokuserer for lite på økonomisk ulikhet. Jeg tenker da både på ulikhetene innad i mottakerland og ulikhetene mellom land, sier Rolf Vestvik.

Foto: Agenda

–For mange mål, temaer, land og prosjekter

Civitas motpart på venstresiden, tenketanken Agenda, er enig i at norsk bistand er spredt på altfor mange mål, temaer, land og prosjekter.

Av Gunnar Zachrisen

– DET ER for mange prosjekter og for mange aktører i bistandsarbeidet. Civita-rapporten viser til at det eksisterer over 5000 prosjekter som mottar norsk støtte. Det er for mye, og hindrer en effektiv bruk av bistandspengene, sier leder av Internasjonal Agenda Rolf A. Vestvik.

Den tidligere kommunikasjons-sjefen i Flyktningshjelpen er hyret opp av Agenda for å tenke nytt om venstresidens bistands- og utviklingspolitikk. Rapporten fra Agenda vil komme i løpet av året.

Han understreker at han er enig i mye av det som står i Civita-rapporten. Samtidig har han også funnet områder der han er uenig i vektleggingen.

– Rapporten fokuserer for lite på økonomisk ulikhet. Jeg tenker da både på ulikhetene innad i mottakerland og ulikhetene mellom land, sier Vestvik.

Politisk vilje

I dette ulikhets-perspektivet mener han også at det må stilles sterkere krav til vilje til omfordeling i de landene som mottar norsk stat-til-stat-bistand.

– Det må eksistere en reell politisk vilje til utvikling og fattigdomsbekjempelse hos regjeringene i de landene vi velger å samarbeide med. De må reelt prioritere egen befolkning, sier han.

Vestvik trekker fram president Salva Kiirs styre i Sør-Sudan som et skrekkeeksempel på et regime som bruker alle ressurser på intern makt-kamp heller enn å ville skape utvikling.

– Her bør kanskje norsk langsiktig bistand ikke gis i den nåværende situasjonen. Fokus bør heller rettes mot en rent humanitær innsats, inn-til vi ser en faktisk endring.

Fra sak til sak

– I tilfellet Sør-Sudan står man overfor et regime som også er an-

svarlig for grove menneskerettsbrudd under krigshandlinger. Hvordan bør Norge generelt reagere på brudd på menneskerettighetene?

– Det er vanskelig å si noe generelt om det. Det må vurderes fra tilfelle til tilfelle og fra land til land. I mange av landene vi gir bistand til er jo enten topplederne selv eller noen andre i ledelsen ansvarlige for menneskerettsbrudd. Da må vi rett og slett vurdere totaliteten i politikken fra dag til dag. Etiopia er for eksempel et slikt repressivt regime som står bak menneskerettsbrudd, men som også får til utvikling og økonomisk utvikling. I tillegg spiller de en rolle regionalt.

Oslo-dominans?

– Ifølge Civita foretar Norge bistandspolitiske prioriteringer ut fra hjemlige politiske hensyn, mens vi er lite lydhøre overfor mottakerne?

– Det finnes flere historiske eksempler på at bistandspolitiske prioriteringer kommer fra Oslo. Norges klima- og skogsatsing er et slikt eksempel, der initiativene og beslutningene i stor grad var norske. Mange land ønsket at Norge tok initiativ på området, men ikke nødvendigvis finansiert over bistandsbudsjettet. Den løsningen som man fant var norsk.

På andre områder, for eksempel i fredsdiplomati Israel-Palestina, var det åpenbart at begge sider ønsket at Norge skulle engasjere seg bistandspolitisk. At Utenriksdepartementet og norske politikere lytter til bistandsindustrien er i hovedsak positivt. Det er i stor grad bistandsorganisasjonenes fortjeneste at man har fått gjennomslag for et tydelig fattigdomsfokus, sier Vestvik. ■

Hard strid om Norfund-rapport

To statlige aktører er rykende uenige om innholdet i en evaluering av det statlige investeringsfondet Norfund. Mens Norfund selv mener evalueringen er meget positiv, har Norads evalueringsavdeling et annet syn. **Av Tor Aksel Bolle**

– **T**eamet som har gjort evalueringen påpeker viktige forbedringspunkter i Norfund, sier avdelingsdirektør Per Øyvind Bastøe i Norads evalueringsavdeling. Det hører til sjeldenhetene at to sentrale statlige bistandsaktører er helt uenige. I alle fall offentlig. Men Norfund og Norads evalueringsavdeling har i flere måneder «kranglet» om innholdet i evalueringen.

Evalueringen ble gjort av konsulenter fra det finske firmaet Gaia på oppdrag fra Norads evalueringsavdeling. Sistnevnte er en uavhengig del av Norad med ansvar for å evaluere norsk bistand på et faglig grunnlag. Norfund mener imidlertid at Norads evalueringsavdeling har framstilt innholdet i rapporten for negativt.

– Det er veldig vanskelig for oss å skjønne hvorfor Norads evalueringsavdeling finner det nødvendig å snakke ned det vi mener er en svært positiv evaluering, sier Ola Nafstad som er strategidirektør i Norfund.

Overrasket

Per Øyvind Bastøe, avdelingsdirektør for Norads evalueringsavdeling, avviser kritikken fra Nafstad.

– Evalueringsavdelingen har selv sagt ingen egen agenda i denne saken. Vår oppgave er å formidle resultatene fra evalueringsarbeidet og gi vårt bidrag til at norsk bistand fungerer best mulig. Og det er det vi har gjort på vanlig måte, sier Bastøe.

– Er du overrasket over den kraftige kritikken fra Norfund?

– Ja, jeg er faktisk det. Jeg er overrasket over at de ikke ser at evalueringen er et viktig utgangspunkt for debatt, og jeg er overrasket over at de ikke ser verdien av en debatt om virkemidler.

Uenighet hele veien

6. februar i år ble evalueringen av Statens investeringsfond for utviklingsland presentert av konsultent-selskapet Gaia. Konsulentene skulle vurdere Norfunds relevans, måloppnåelse, kostnadseffektivitet og bærekraft.

Evalueringen tar for seg perioden 2007-2013. Totalt har 8,5 milliarder bistandskroner blitt tildelt Norfund i denne perioden. Arbeidet med rapporten hadde tatt nesten et år.

I evalueringsrapporten får Norfund skryt for å lykkes godt i forhold til målet om å hjelpe til å etablere bærekraftig næringsliv i utviklingsland. Det heter også at «Den fleksible styringsmodellen gir betydelig handlefrihet, noe som ikke bør endres.» Evalueringsteamet fastslår at Norfunds geografiske og tematiske prioriteringer er i samsvar med norsk utviklingspolitikk

Men samtidig som Norfund får skryt, anbefales det at UD setter mer detaljerte mål for Norfund. Det pekes også på at det positive hovedbildet svekkes av at Norfunds valg av land ikke er fullt i tråd med Norfund-loven.

Evalueringsteamet mener videre at Norfund er mindre systematiske i sine målinger av utviklingseffekter enn en del andre lignende fond.

Er det i tråd med Norfunds mandat å investere store summer i mellominntektsland? Det er et av flere spørsmål Norads evalueringsavdeling og Norfund er uenige om i kjølvannet av en evaluering av Norfund. Bildet er fra Chevesanlegget i Peru.

Foto: Norfunds arkiv

Norfund

- Norfund (Statens Investeringsfond for Næringsvirksomhet i Utviklingsland) ble etablert av Stortinget i 1997.
- Norfund har som formål å bidra til etablering og utvikling av lønnsomme og bærekraftige bedrifter i fattige land.
- Ved utgangen av 2013 hadde Norfund en avtalefestet portefølje på 9,6 milliarder kroner

Norads evalueringsavdeling

Evalueringsavdelingen er en avdeling i Norad, men evalueringsarbeidet styres etter en egen instruks fra Utenriksdepartementet.

De anbefaler at fondet bør forbedre målingene og rapporteringen av utviklingseffekten av investeringene de gjør.

Anbefaler endringer

I et eget tillegg til evalueringen framgår det at Norfund – under ledelse av direktør Kjell Roland – er uenig i noen av evalueringsteamets funn og konklusjoner. Blant annet mener Roland & co det er feil at Norfunds valg av land for investeringer ikke har vært fullt i tråd med fondets mandat. Norfund-ledelsen er også uenig i at de bør måle utviklingseffektene av investeringene på en mer systematisk måte enn idag.

Det framgår også at Norads evalueringsavdeling er uenig med de finske konsulentene om i hvilken grad Norfund har avveket fra mandatet sitt.

Evalueringsavdelingen sendte i slutten av februar et oppfølgingsnotat med anbefalinger til UD. Det er standard prosedyre etter evalueringer. I notatet redegjør evalueringsavdelingen for det de mener er de viktigste funnene i evalueringen. I notatet heter det blant annet:

- Ifølge evalueringsteamet «sveker Norfunds geografiske prioriteringer fondets relevans for norske utviklingspolitiske målsettinger».
- Norfunds tilnærming til planlegging og dokumentasjon av utviklingseffekter er enklere og mindre omfattende enn mange andre europeiske utviklingsfinansieringsfond.
- Ifølge evalueringsteamet er det ikke mulig å vurdere Norfunds

innvirkning på den generelle økonomiske og sosiale utviklingen i vertslandene.

Evalueringsavdelingen kommer videre med en rekke anbefalinger. De mener UD bør:

- Gi mer detaljerte målsettinger for Norfunds virksomhet og instruere ledelsen i hvordan de bør tolke sitt mandat.
- Vurdere om Norfund bør selge seg ut av investeringer som ligger utenfor Norfunds kjernemandat.
- Avklare hvordan utviklingseffekten av Norfunds investeringer skal rapporteres.
- Vurdere alternative virkemidler for å bidra med målrettet støtte til de minst utviklede landene.

<<Fantasier>>

I mars hadde bladet Kapital en svært kritisk sak om Norfund basert på deler av evalueringen. Norads evalueringsavdeling ble sitert flere ganger, samt at flere norske organisasjoner

«Det er veldig vanskelig for oss å skjønne hvorfor Norads evalueringsavdeling finner det nødvendig å snakke ned det vi mener er en svært positiv evaluering.»

Ola Nafstad, strategidirektør i Norfund.

Ola Nafstad, strategi- og analyse-sjef i Norfund.

Per Øyvind Bastøe, sjef for Norads evalueringsavdeling.

uttalte seg kritisk til deler av Norfunds drift.

Uka etter hadde Norfunds strategi- og analysesjef Ola Nafstad et innlegg i Kapital med tittelen: «Fantasier om Norfund».

I innlegget tilbakeviser Nafstad det han mener er grove feil i evalueringsavdelingens uttalelser og skriver blant annet:

«For Norads evalueringsavdeling har det åpenbart vært vanskelig å svelge at evalueringen av Norfund fra det finske konsultantselskapet Gaia er så positiv»

Nafstad utdyper til Bistandsaktuelt:

– Evalueringen er god og den gir et svært positivt bilde av det Norfund gjør. Vi mener Norads evalueringsavdeling forvrenger innholdet i rapporten i det notatet de har sendt til UD og når de har uttalt seg om rapporten.

Kritikken de kommer med er ikke basert på rapporten, men på evalueringsavdelingens egen oppfatning av hva Norfund bør gjøre, sier han.

– Det kan virke som dere er veldig hårsåre i denne saken?

– Det er vi ikke. Vi tåler utmerket godt kritikk, men vi mener altså at denne kritikken ikke har grunnlag i fakta.

– Bør dokumentere bedre

Avdelingsdirektør Bastøe avviser på sin side kontant at avdelingen hans på noen som helst måte forvrenger det som står i evalueringen.

– Både det vi har uttalt i Kapital og skrevet i oppfølgingsnotatet til UD er godt dokumentert i evalueringsrap-

porten og annen dokumentasjon.

– Vi har trukket fram det vi mener er sentrale punkter fra evalueringen: blant annet at Norfunds geografiske prioriteringer svekker fondets relevans i norsk utviklingspolitikk og at utviklingseffektene bør dokumenteres bedre.

– Men hvordan er det mulig å lese denne evalueringen så forskjellig?

– Det er et interessant spørsmål, men som det er vanskelig å gi et godt svar på. Denne saken viser veldig tydelig at man kan bruke en rapport på veldig forskjellige måter.

Brev fra styret

Norfunds styre sendte 17. april et brev til UD hvor de kommer med skarp kritikk av Norads evalueringsavdeling. I brevet heter det blant annet at «Norfunds styre er overrasket over at Norads evalueringsavdeling har valgt å formidle et så negativt og, etter vår oppfatning, feilaktig bilde av evalueringsrapporten.»

UD har i sitt svar til evalueringsavdelingens oppfølgingsnotat langt på vei sagt seg enig i kritikken fra Norfund og avviser mange av anbefalingene fra evalueringsavdelingen.

– Det er jo UD's privilegium – de kan velge å høre på våre anbefalinger eller la være. Men våre konklusjoner og anbefalinger i denne saken hviler på trygg grunn og de ligger fast, konkluderer Per Øyvind Bastøe.

Han opplyser at det vil bli holdt et møte mellom Norfund, Norads evalueringsavdeling og Utenriksdepartementet om saken. ■

6 **Aktuelt**

Fattige fiskere presses av verneinteresser

– Vi føler at vi presses bort til fordel for turisme, sier fiskere på Mafia Island utenfor kysten av Tanzania. Norge bidro gjennom en årrekke til å etablere en marin nasjonalpark på øygruppa. Lokalbefolkningen ble lovet medbestemmelse, noe de hevder de aldri har fått.

Av Asle Olav Rønning (tekst og foto), i Tanzania

KrySTALLKLART hav, hvite strender og korallrev med et yrende liv preger øygruppa Mafia Island utenfor kysten av Tanzania.

Rundt korallrevene finnes det nærmere 400 ulike arter fisk. Havskilpadder legger egg på strendene. I trærne er fruktspisende flaggermus store som katter et vanlig syn. I havet rundt øyene kan dykkere treffe på sjeldne dyr som sjøku og hvalhai, verdens største fisk.

Maleriske ruiner fra arabisk sla-

«Det er nå en økende fiendtlighet mellom fiskerne og ledelsen i nasjonalparken»

Fakhi Ali Hassan, landsbyleder

vehandel på 1800-tallet gjør bildet av en tropisk turistidyll perfekt. Norsk støtte fra 1995 til 2006 var vesentlig for å opprette Tanzanias første marine nasjonalpark her, på terskelen til Det indiske hav.

– Skyves til side

Mafia Island er imidlertid ikke bare et viktig naturområde og et eldorado for snorklende og dykkende turister. Det bor 23 000 mennesker innenfor grensene til verneområdet, og fiske er den viktigste inntektskilden.

Mange av fiskerne føler at de fortreges til fordel for turistene. Fakhi Ali Hassan er valgt landsbyleder fra Jibondo, en av de fiskeriavhengige øyene innenfor grensene av nasjonalparken.

– Myndighetene ønsker at strendene og økosystemene skal være uberørt. De ønsker ikke at fiskerne

– Myndighetene ønsker ikke at fiskerne skal være her, sier Ali Fakhi Hassan, landsbyleder i Jibondo.

skal være der, sier han.

Båter jages og fiskeutstyr blir beslaglagt. Flere ganger har også soldater blitt satt inn mot fiskerne i nasjonalparken. Fakhi Ali Hassan har selv blitt arrestert og vært vitne til at landsbyboere har blitt banket opp.

– Det er nå en økende fiendtlighet mellom fiskerne og ledelsen i nasjonalparken, sier han.

Konflikten har imidlertid vart lenge. Den har kommet til uttrykk gjennom at mange av fiskerne har nektet å følge reglene for hvor det er lov å fiske. De har også nektet å bruke sertifikater som parkledelsen har pålagt dem å bruke for å vise at de har rett til å fiske.

Norsk støtte

Norge støttet nasjonalparken økonomisk fra 1995 til 2006. Støtten var del av et større program for styrket ressursforvaltning i Tanzania. Norske bistandspenger betalte blant annet for patruljebåter og hovedkontor for ledelsen av parken. I 2006 stanset den norske støtten (se faktaboks).

Den norske ambassaden i Tanzania kan i dag ikke opplyse nøyaktig

Mafia Island Marine Park utenfor kysten av Tanzania er et av flere tusen verneområder i kyst-områder i tropiske land. I mange av dem er det konflikt mellom småskalafiskere og verneinteresser.

Foto: Asle Olav Rønning

hvor mye penger Norge har bidratt med på Mafia Island.

Mens Norge særlig bidro med penger, var naturvernorganisasjonen WWF også en aktiv pådriver, særlig med ekspertise fra tilsvarende verneområder i andre land.

– Avhengige av fiske

Fakhi Ali Hassan var fisker før, men jobber nå som snekker. Han tar med seg Bistandsaktuelt ut til øya Chole. En åpen båt med påhengsmotor er ferge over det smale sundet som skiller Chole fra hovedøya Mafia. Chole, som er del av det marine verneområdet, har litt over 1000 innbyggere.

Kokospalmene står tett, bare avløst av jordlapper med kassava og bønner. Hele øya er tatt i bruk, men det er knapphet på jord. Stiene er smale ganger der man må gå etter hverandre i lang rekke.

Støtte fra Norge

Mafia Island Marine Park fikk støtte fra Norge i perioden 1995–2006. Dette var et av 11 prosjekter som ble støttet under bistandsprogrammet Management of Natural Resources Programme (MNRP).

■ Norge ga totalt 300 millioner til Tanzania gjennom dette programmet. Det marine verneområdet på Mafia Island var et av de mindre prosjektene.

■ I 2007 kom det fram mistanke om økonomiske misligheter i MNRP og i påvente av nye undersøkelser og tilbakebetaling av midler ble en planlagt gjennomføring av programmet lagt på is.

■ Først i 2011 ble saken avsluttet med tilbakeføring av midler til Norge. Etter dette ble MNRP ikke videreført.

– Vi er svært avhengige av fisket. Det er den viktigste inntektskilden vår. Det gir oss mat og inntekt slik at vi kan betale skole for barna våre og andre utgif-

ter, sier Saida Mshangama Muhammed.

En gruppe av mennene på Chole har benket seg på et sentralt sted i landsbyen. Saida Mshangama Muhammed er en av de eldre. Han snakker først. Det er høvisk tale som rår i denne landsbyen. Man venter på tur når man skal snakke.

Innholdet presenteres på ulikt vis, men alle fiskerne er skuffet over hva nasjonalparken har utviklet seg til å bli.

– Får ikke delta

Innbyggerne opplever at reglene for hvilke typer garn og andre fiskeredskaper som er tillatt er vilkårlige og uforutsigbare. De sier de har liten innflytelse på beslutninger som angår dem og at mange avgjørelser blir tatt av andre og og tredd nedover over hodet på dem.

– Vi føler at vi blir satt på sidelin-

ja og ikke får delta, sier Shehari A. Shehari.

Fakhi Ali Hassan leser høyt fra en artikkel i en tanzaniansk avis som skriver om nasjonalparken. Der omtales verneområdet som en eneste stor solskinnshistorie. Han rister oppgitt på hodet over at dette er bildet som skapes og som formidles.

En av de yngre fiskerne, Badi Ally Waziri, er ikke optimist. Han viser til forsøk på å engasjere regionale myndigheter i saken, men at det har blitt med vage lovnader fra politikerne.

Ikke medvirkning

Sosialantropologen Christine Walley gjorde feltarbeid på øygruppa samtidig med at Norge var en sentral aktør i etableringen av nasjonalparken. Hun beskriver i boka *Rough Waters* fra 2004 hvordan verneområdet →

8 Aktuelt

→ skulle være et eksempel på en ny type naturvern, der lokale innbyggere ble hørt og deltok i utformingen av regelverket.

Naturvern skulle ikke lenger foregå slik det hadde gjort i kolonitida, da folk i stor grad ble stengt ute fra

verneområdene. I stedet skulle landsbyer i området inkluderes, og folk selv høste fruktene av bedre ressurstilgang. Walley skriver at løftene ikke ble oppfylt og at den positive stemningen i forhold til nasjonalparken snudde. Det skjedde allerede tidlig, da folk i

landsbyene så at de ikke ble involvert i viktige beslutninger.

Et talende eksempel er at viktige dokumenter ikke en gang ble oversatt til swahili, men kun var tilgjengelige på engelsk.

Flere rapporter, blant annet en

Norad-rapport fra 2007, pekte på det samme – at fiskerne og landsbyene ikke ble inkludert i driften av nasjonalparken. Det finnes lokale representanter i hver landsby som skal være bindeledd til nasjonalparkens ledelse, men dette systemet har blitt

Avviser kritikk

– Utviklingen med å ta vare på ressursene i nasjonalparken er svært positiv, sier Milali Machumu, direktør for Tanzanias Marine Parks and Reserve Unit (MPRU). Machumu leder avdelingen som har ansvaret for Mafia Island og de andre marine verneområdene i Tanzania. Han avviser at det er mangel på vitenskapelig kunnskap som grunnlag for reguleringene, blant annet når det gjelder forbudet mot å fiske på selve korallrevene.

– Jeg er ikke enig. Verneområdet har eksistert i tjuen år nå, og vi ser en effekt. Vi tillater ikke fiske i kjerneområdene. Disse korallrevene er gyteområder. Men vi ser en spredningseffekt ved at det blir mer fisk i

områdene rundt, sier han.

Samtidig bekrefter MPRU-direktøren at det er brukt militære mannskaper i aksjoner som retter seg mot brudd på regelverket. Dette skal ha skjedd som en del av nasjonale kampanjer som skal sørge for etterlevelse av Tanzanias fiskeriregelverk, og har ikke vært knyttet spesielt til nasjonalparken.

Positiv utvikling

At ødeleggende dynamittfiske er stoppet, at fiskebestandene er i god befatning og antall turister øker er alle eksempler på at utviklingen er svært positiv, mener Machumu. Han godtar ikke kritikken fra lokale fiskere om manglende deltagelse.

– Det er noen som er positive og noen som er negative. Men i alle stadier fra nasjonalparken ble etablert har det vært deltagelse fra landsbyene, sier han.

Det øverste rådgivende organet for de marine nasjonalparkene kalles Board of Trustees, og det er her mange av de viktige avgjørelsene tas.

– Er det deltagelse fra fiskere eller fiskerlandsbyer i Board of Trustees?

– Nei, det er det ikke, sier Machumu.

– Følger reglene

Naturvernorganisasjonen WWF bidro vesentlig sammen med Norge til å opprette Mafia Island Marine Park, men har nå ikke lenger noen formell rolle i forvaltningen av nasjo-

nalparken. I motsetning til fiskerne, har WWF imidlertid en representant i Board of Trustees, som altså gir råd om styringen av alle marine verneområder i landet.

Haji Machano, nestleder i WWF's fiskeriprogram i Tanzania, sier at parken har vært en suksess, blant annet ved at korallrevene i områder er i bedre stand enn i andre deler av Øst-Afrika. Machano mener dessuten at lokalsamfunnene har vært godt inkludert i arbeidet.

Han sier at nasjonalparken har rett til å slå ned på brudd på regelverket.

– Slik jeg forstår det, arbeider Mafia Island Marine Park som alle andre nasjonalparker for at reglene skal følges, sier Machano. ■

Norskstøttet verneområde i Tanzania rommer store konflikter mellom fiskere og ledelsen av parken. Fiskerne som Halifa Omari Muhammed (t.v.) mener de presses bort til fordel for turisme. I bakgrunnen Saidi Mshangama Muhamed og Fakhi Ali Hassan.

Foto: Asle Olav Rønning

Fiskere på Chole, en av øyene i nasjonalparken. Badi Ally Waziri (t.v.) sier at fiskernes forsøk på å ta opp kritikk med regionale myndigheter har strandet. Videre fra venstre Ally Sikubali Farahan, Halifa Omari Muhammed og Saidi Mshangama Muhammed. Foto: Asle Olav Rønning

Mafia Island

Øygruppe utenfor kysten av Tanzania. Består av hovedøya Mafia og en rekke andre mindre øyer og korallrev. Navnet har ikke noe med kriminelle gjenger å gjøre, men kan stamme fra et arabisk ord for øygruppe.

Det kan også komme fra swahili for et helsebringende sted å leve. Mafia Island har en lang historie som et viktig knutepunkt for handelen mellom Øst-Afrika, Arabia og andre områder rundt Det indiske hav. I dag er Mafia Island et av de fattigste områdene i Tanzania.

kritisert for å ikke fungere.

I fjor ble det publisert en masteroppgave ved nederlandske Wageningen University som inneholder resultatene fra en spørreundersøkelse i landsbyene. Mer enn 50 prosent karakteriserte graden av medvirkning i nasjonalparken som «dårlig» eller «svært dårlig».

Dynamittstopp

Mafia Island Marine Park rommer både mangroveskoger, strender, korallrev og grunne havområder mellom øyene. Verneområdet er på 822 km² – knapt det dobbelte av Oslo kommunes areal. Utenfor korallrevene er storhavet, der har fiskerne på Mafia Island med sine åpne båter små muligheter til å fiske.

Før nasjonalparken ble etablert foregikk det ødeleggende fiske med dynamitt i området, delvis drevet av fiskere utenfra. Dette skadet korallene og fiskeressursene, og fiskerne i landsbyene støttet derfor opprettelsen av verneområdet.

Fakhi Ali Hassan, landsbylederen fra Jibondo, sier at nasjonalparken har spilt en positiv rolle for å få slutt på dynamittfisket:

– Da verneområdet ble introdu-

sert, aksepterte de fleste landsbyboere det fullt ut, fordi det ble sett som en beskyttelse mot ulovlig fiske med dynamitt, sier han.

Mens det er åpenbart at fiske med dynamitt ikke er bra fra økosystemet, er det ikke like klart at det tradisjonelle fisket med små båter er en tilsvarende trussel. Det foreligger ikke mange vitenskapelige rapporter om ressursene i området.

Fakhi gir eksempler på at ledelsen i parken kommer med påstander om at fiskebestandene er truet, men uten å belegge det med tall.

– Bør komme

Fiskerne vet at norske bistandspenger har bidratt til å finansiere nasjonalparken, men vil ikke kritisere Norge for det. Derimot mener de at representanter for norske myndigheter burde komme til øyene deres og selv se hvordan vernebestemmelsene fungerer.

Shehari A. Shehari, en av fiskerne fra Chole, har liten tro på at rapportene som skrives forteller hvordan situasjonen virkelig er.

– Norske myndigheter burde komme hit og snakke med vanlige mennesker, sier han. ■

– Ikke Norges ansvar

Tanzania har ansvar for sin egen utvikling, giverland bør ikke overta dette ansvaret, sier Norges tidligere ambassadør Jon Lomøy.

Lomøy var ambassadør i Tanzania fra 2007 til 2010. Han er i dag leder for OECDs avdeling for utvikling og samarbeid i Paris. Norge var i 2007 i gang med å diskutere neste runde med støtte til Mafia Island Marine Park og de andre prosjektene som var en del av samme bistandsprogram.

– Spørsmålet om hvordan fremme for valtningsmodeller med sterk vekt på lokal deltagelse var et viktig tema, sier Lomøy i en epost til Bistandsaktuelt.

Samtidig kom det imidlertid en kritisk rapport om pengebruken i bistandsprogrammet som Mafia Island var en del av. Revisorer begynte å grave.

Det hele ble en langvarig prosess som endte med delvis tilbakebetaling av midler. Fra norsk side ble det ikke gitt mer penger til programmet.

Norge fulgte dermed aldri opp kritikken som ble rettet mot nasjonalparken om manglende deltagelse fra fiskerlandsbyene.

– Hvilket ansvar har Norge i ettertid for Mafia Island Marine Park – et verneområde der Norge har bidratt vesentlig til etableringen?

– Norge har støttet hundrevis av prosjekter i Tanzania, og tusenvis av prosjekter i utviklingsland. Det er etter min vurdering – som en hovedregel – ikke mulig for Norge å ta et ansvar for hva som har skjedd med alle disse etter at den norske støtten er avsluttet, sier Lomøy.

Han peker på at Tanzania har hovedansvaret for sin egen utvikling, og at giverland ikke kan eller bør overta dette ansvaret. Lomøy legger til at han ikke har grunnlag for å mene noe om dagens situasjon i verneområdet.

10 **Aktuelt**

«Hals- huggeren» jages av FN

FN og soldater fra DR Kongo har jaktet på ham i årevis uten hell. Jamil Mukulu er ansvarlig for tortur, massakrer og for å ha drevet titusener av uskyldige på flukt. **Av Jan Speed**

Den islamistiske opprørsbevegelsen Alliance of Democratic Forces (ADF) er ikke like kjent som Boko Haram, IS eller al-Shabaab, men soldatene kan være like brutale. De holder til i skogene vest for de mektige Rwenzori-fjellene på grensen mellom Uganda og DR Kongo.

I tjue år har lederen Mukulu levd i en skyggeverden av opprørsgrupper, islamistiske militante og ulovlige handelsnettverk i Øst-Afrika. Han har i liten grad oppsøkt offentlighetens lys. Det er flere historier om hans nådeløshet enn det finnes intervjuer og bilder av ham.

FNs ekspertgruppe for DR Kongo har de senere årene forsøkt å danne seg et inntrykk av denne hemmelighetsfulle mannen og den brutale bevegelsen han leder. Det har blant annet skjedd gjennom intervjuer med avhoppere og krigsfanger.

Bygger opp til konflikten

Det var i 2013 konflikten med Mukulu og hans soldater tilspisset seg. FN-styrkene i DR Kongo hadde fått et utvidet mandat til å nøytralisere bevæpnede grupper. Det militære presset mot ADF økte. Samtidig rapporterte sikkerhetsstyrker at gruppen hadde etablert nye baser og aktivt rekruttert nye medlemmer, noen hadde også blitt tvunget.

I juli 2013 angrep ADF byen Kamango, ti kilometer fra den ugandiske grensen. Opprørssoldatene ropte «Allahu Akbar!» («Allah er stor!») og skjøt i luften i det de gikk inn i byen, ifølge vitner. Opprørerne jaget bort hærsoldatene, plyndret sykehuset

og apoteket før de trakk seg ut. De stjålne medisinene, som var utvalgt av ADFs egen lege, ble brakt til Madina-leiren, gruppens hovedkvarter.

Før de trakk seg ut, skar opprørssoldatene halsen over på en lokal leder. Den samme lederen hadde uttalt at han ikke tillot at ADF opererte fritt i hans område. Han skal også ha sendt rapporter om deres nærvær til regjeringen. Hendelsen skapte frykt og førte til at over 60 000 sivile flyktet over grensen til Uganda.

Juli 2013 angrep Mukulus menn byen Beni og drepte rundt 40 sivile. Kongos hær, med støtte fra FN-styrken, iverksatte like etter enda en offensiv mot opprørerne. I løpet av det siste året har mer enn 100 000 mennesker flyktet på grunn av kampene. Krigen har også ført til en humanitær krise, men mye av hjelpearbeidet har stoppet opp. Årsaken er at opprørerne har kidnappet lokale hjelpearbeidere.

Jaktet

I tjue år har Mukulu vært jaktet av FN-tropper og ugandiske og kongolesiske sikkerhetstjenester. Noen hevder at Mukulu er en tidligere katolikk som konverterte til islam på 1990-tallet. Mens det antas at opprørsgeneralen tidligere reiste jevnlig til England, Kenya og Tanzania, tror FN-eksperter at han har holdt seg til skogene i DR Kongo de siste tre årene. I øyeblikket er det ingen som vet hvor han er.

ADF ble dannet i 1995 med hjelp av islamistregjeringen i Sudan. Gruppen klarte også å mobilisere en viss støtte lokalt i noen etniske og islamistiske grupper, og dannet en allianse med

Dette bildet fra en videofilm viser Mukulu (i blå genser) som spiser et måltid sammen med sine nærmeste kampherrer et sted i jungelen. Foto: FN

en annen ugandisk opprørsgruppe. Opprinnelig terroriserte disse gruppene de vestlige områdene i Uganda, men siden trakk en ytterliggående islamistisk del av gruppen trakk seg tilbake til anarkiet i den østlige delen av nabolandet DR Kongo.

Av sine støttespillere tituleres Mukulu som Mzee («Den eldre»), emir eller professor. Han er et hode høyere enn mange av sine stridsmenn. Ifølge rapporter har han minst tre koner og 15 barn. Noen av «konene» hans har vært såkalte bazana – slaver som er tatt i krig. Alle sønnene hans har vært militære ledere og medlemmer av elitenettverket som utgjør ledelsen i ADF.

Det uttalte målet til ADF-opprørerne er å felle regjeringen og innføre en sharia-stat i Uganda. De utøver terror først og fremst mellom byen Beni i Kongo og den ugandiske grensen, men da bare mot personer som ikke godtar deres lokale lederskap og kontroll.

Finansiering

Det påstås at Mukulus soldater mottar støtte fra et nettverk av islamister i England og andre land i Øst-Afrika. Når man kjører nordover mot Mont Hoyo, kommer man til en liten moské i veikanten like før landsbyen Eringeti.

En person fra området fortalte Bistandsaktuelt at her ble penger fra støttespillere i utlandet til ADF overlevert. Opprørerne hadde en base noen få kilometer inn i skogen. Mennesker fra pygmé-folket, som vi snakket med, var redde for å gå for langt inn i disse skogene.

Moskeer i området er brukt for å rekruttere unge gutter og menn med løfter om penger og utdanning – eller en ny sykkel. Arbeidsløse ungdommer i denne delen av Kongo selger sine tjenester til ulike væpnede grupper og forretningsmenn som trenger beskyttelse eller vil hevne seg.

Sikkerhetsstyrker i Uganda fastholder at ADF har forbindelser til Al-

Dette er ett av få bilder som finnes av opprørslederen Jamil Mukulu.

Foto: FN

Qaida. FN-ekspertene har ikke funnet bevis på dette, annet enn at noen av instruktørene i militærleirene i perioder har snakket arabisk, og at noen ADF-ledere har blitt sett i kamp i Afghanistan.

ADF har ulike måter å finansiere sin virksomhet på. En inntektskilde er å ha kontroll over syndikatene for bil- og motorsykkeltaxier i Nord-Kivu. En annen er inntektene fra gull- og tømmereksport fra Kongo til Uganda.

Enra, det eneste lovlige trelastselskapet i det østlige Kongo, opplyser at ADF-operasjoner har skapt stadige problemer i områdene der selskapet har hogsttillatelser.

– De tar seg til rette i våre områder og hogger trær. De er godt informert og har infiltrert alle våre områder, fortalte Enra-sjefen Robert Ducarme til Bistandsaktuelt i fjor.

FNs eksperter har kartlagt pengeoverføringer opprørerne har fått gjennom banker i London, Kenya, Tanzania og Uganda. Gruppen har en bredt

nettverk av støttespillere i utlandet.

Gruppen er beryktet for sine brutale metoder. I stedet for å bruke skytevåpen når de angriper landsbyer, bruker de macheter for å drepe og skade mennesker. Sivilbefolkningen får ikke lov å bevege seg fritt i områdene rundt basene de kontrollerte. Hvis noen gjør det, kan de bli drept. Kropper har blitt forlatt på veiene som en advarsel til andre.

Frykt og disiplin

Mens den største ADF-leiren Madina fortsatt fungerte, ble den ledet av Mukulu og huset 1200–1500 soldater, familiemedlemmer og slaver. Betrodde personer var ansvarlige for innkjøp i byer langs veien som går nord-sør i det østlige Kongo.

ADF-medlemmene spredte frykt i sivilbefolkningen, og de skapte disiplin i egne rekker ved å halshugge eller korsfeste informanter eller deserterere. ADF hadde sin egen interne sikkerhetsstyrke.

Spesialsoldater fra FNs innsatsstyrke jakter på ADF-opprørere i skogene øst for byen Beni i DR Kongo.

Foto: UN Photo

Mukulu og hans nestkommanderende Seka Baluku introduserte en form for sharia-rett i leirene. Straffen for tyveri var å kutte av en hånd. Voldtekt eller forsøk på voldtekt ble straffet med amputering av en fot og en hånd. Straffen for utroskap var at alle i leiren kastet en stein hver slik at personen døde. De som ikke konverterte til islam, ble straffet med døden. Pisking og isolering var også vanlige straffer.

Ny offensiv

I begynnelsen av mars 2014 innledet regeringshæren en offensiv mot ADF-posisjoner med støtte fra angrepshelikoptre. Hæren klarte å overta flere ADF-baser, inkludert ADFs hovedleir i skogene nordøst for Beni.

Mens kongolesiske styrker nærmet seg denne leiren i april, forsvant ADF-leder Jamil Mukulu sammen med sine sønner og 20 andre ledere. Hans nestkommanderende, Seka Baluku, ledet

andre ADF-grupper i en annen retning. Denne gruppen ble forfulgt av hæren, og mange liv gikk tapt. Da de var langt inne i skogen, begynte mat- og utstyrslagene å tømmes.

Mens ADFs situasjon forverret seg, ble toppledernes koner og barn smuglet ut til trygge hus i Beni og deretter videre til Goma, provinshovedstaden lenger sør. Noen av ADF-gruppene tok lokale gisler, og flyktet til Virunga nasjonalpark, et stort fristed for opprørere og bevæpnede grupper.

For noen uker siden måtte FN innrømme at «en militær operasjon mot ADF svekket dem betydelig, men de ble ikke overvunnet (...) deres militære kommandostruktur er fortsatt i behold, og de utgjør fortsatt en trussel mot sivile.» Gruppens støtte- og finansnettverk er heller «ikke blitt betydelig rammet».

FNs innsatsstyrker har nå etablert en base i Beni. Det vil bli nye kamper. Jakten på Jamil Mukulu fortsetter. ■

Nytt masterprogram i sikkerhet- og kulturforståelse

Bistandsarbeid i nye konfliktsoner

Oppstart høsten 2015
bi.no/forsvaret

Du må kjenne omgivelsene for å yte god bistand – Stadig nye konfliktsoner krever mye av organisasjoner som opererer internasjonalt. Sikkerhetskompetanse er essensielt for godt bistandsarbeid. Taktiske beslutninger under usikkerhet og i ekstreme situasjoner krever øvelse og kompetanse. Lær av eksperter i sikkerhet og av relevante organisasjoner. Bygg nettverk med aktører som arbeider med beredskap i Norge og internasjonalt.

Elise Luhr Dietrichson (24) jobber i «byen», som praktikant i FNs kvinneorganisasjon, UN Women.

Foto: Privat

Slik får du jobb i bistand

I serien Slik får du jobb i bistand gir vi deg tips om hva du skal gjøre for å få en fot innenfor i utviklingsbransjen.

Følg Bistandsaktuelt på fb og twitter. Spørsmål eller ønsker om hva vi skal se nærmere på? Skriv til oss på bistandsjobb@gmail.com

Praktikant i ukjent FN-by

Den sto ferdig i 2014, men ennå er jobbmulighetene i verdens sjettede største FN-by en godt bevart hemmelighet for mange. Elise Luhr Dietrichson (24) er en av ganske få nordmenn som jobber i «byen», som praktikant i UN Women.

Av Ragnhild Margrethe Gustavsen

«FN-byen» i København er et gigantkompleks med over 1200 ansatte og praktikanter fordelt på ti FN-organisasjoner.

– Jeg hadde aldri hørt om FN-byen før, men jeg var så heldig at jeg hadde en venninne som var praktikant i Verdens matvareprogram (WFP) i fjor, så det var sånn jeg fikk vite om tilbudet. Jeg har lenge interessert meg for likestilling internasjonalt, så praktikantstillingen passet perfekt for meg, sier Dietrichson.

Fra hele verden

Dietrichson har foreløpig bare vært noen få måneder i FN-byen, men hun

er full av lovord om både arbeidsmiljøet, oppgavene og oppfølgingen hun får som praktikant.

– Her får jeg være del av en arbeidsplass blant ansatte fra hele verden. Jeg får også internasjonal erfaring, samtidig som arbeidet er orientert rundt norsk politikk. Det er interessant å se Norge og Norden utenfra, som jeg gjør som en del av FN-systemet, sier hun.

Norden har mer innflytelse i FN enn størrelsen på regionen skulle tilsi. De nordiske landene er foregangsland på mange av FNs virkeområder og gir generøs pengestøtte til utviklingsprogrammene. Det er en av grunnene til at FN i samarbeid med det danske uten-

riksdepartementet tok initiativet til FN-byen.

UD-stipender

Dietrichsons praktikantstilling er en av flere i ulike FN-organisasjoner som nylig var utlyst.

– De fleste nordiske FN-kontorene ønsker praktikanter som snakker et nordisk språk. Dette er en unik mulighet for nordmenn som ønsker å jobbe i FN. Jeg tror mange med interesse for bistand og internasjonale spørsmål ville hatt stor glede av å dra hit, sier hun.

Hun opplyser at det norske Utenriksdepartementet gir stipend til praktikanter i FN-systemet på opptil 50 000 kroner.

Høydepunkt

Et av de store høydepunktene, og mest inspirerende øyeblikkene for Dietrichson så langt, var fordraget til Elizabeth Nyamayaro, sjefrådgiver i UN Women og leder for HeforShe-kampanjen.

UN Womens kampanje var en av de mest omtalte i fjor. Lanseringstalen til

FN-byen

■ Ligger i København, har over 1200 ansatte og praktikanter fordelt på ti FN-organisasjoner.

■ UNOPS, eller FNs kontor for prosjektjenester, står for koordinering og servicefunksjoner for de andre organisasjonene, og er ledet av tidligere forsvarsminister Grete Faremo.

■ De andre ni organisasjonene i FN-byen er FNs Utviklingsprogram, Verdens helseorganisasjon, UNICEF, Verdens matvareprogram, FNs Befolkningsfond, FNs Miljøprogram, FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) og FNs høykommissær for flyktninger.

skuespiller Emma Watson er blitt sett mer enn 700 000 ganger bare på organisasjonens egen youtubekanal.

– Alle har jo sett denne talen og kampanjen, så det var utrolig inspirerende å få innblikk i hvordan den utviklet seg fra idé til ferdig kampanje, sier hun. ■

Les mer på nett

<http://un.dk/da>

8388 FØLGERE! BLI MED OSS PÅ FACEBOOK

Antall følgere per 20. april 2015.

BISTANDSAKTUELT

Afghanistan – kilde til ve

Et av Norges 12 fokusland for bistand har enorme utfordringer med narkotika. Mer enn én million mennesker er nå rusavhengige i Afghanistan. Landet står for 85 prosent av verdens opiumsproduksjon. **Av Espen Røst**

Afghanistan er verdens største produsent av opium, etterfulgt av Myanmar og Laos. Det kommer frem i UNODCs siste årsrapport. Det krigsherjede landet har aldri tidligere vært dekket av flere opiumsaker enn ved inngangen til 2015: Anslagsvis 2000 kvadratkilometer med land, som tilsvarer at hele Vestfold fylke skulle vært en eneste stor opiumsaker.

Ifølge rapporten fra FNs kontor for narkotika og kriminalitet er det en sterk sammenheng mellom sikkerhetssituasjonen i landet og opiumsproduksjonen. Landsbyer med et lavt nivå av sikkerhet, og som ikke har mottatt bistand til å forandre sine inntektskilder, har større sannsynlighet til å dyrke valmuer enn landsbyer med god sikkerhet. Tilsvarende hadde landsbyer som var del av UNODCs holdningskampanjer mot valmuedyrking betydelig mindre opiumsproduksjon.

Ifølge UNODCs siste Afghanistan Opium Survey kan landets bønder dyrke avlinger to ganger i året om de har god vannforsyning. Vanligvis dyrkes mais, ris, grønnsaker eller bomull etter at opium er høstet. Men ingen av Afghanistans lovlige landbruksprodukter kan matche brutto inntekt per hektar land med inntekten fra opiumsproduksjonen. Den gjennomsnittlige prisen en afghansk bonde kan selge tørket opium for, ligger eksempelvis på rundt 250 dollar per kilo; mens salgsprisen for en kilo ris ligger på vel 1,2 dollar.

2,9 mrd. dollar

er inntekten på ulovlig eksport av opium fra Afghanistan, anslår FN. Verdien tilsvarer 15 prosent av landets bruttonasjonalprodukt.

70%

av alt jordbruksland i verden brukt til opiumsproduksjon finner vi i Afghanistan. Mange afghanske opiumsbønder sier at de gjør det på grunn av gode markedspriser.

Verdens herointragedie

1,3-1,6 mill.

mennesker misbruker ulovlige narkotiske stoffer, hovedsakelig opium, i Afghanistan. Det tilsvarer 5,3 prosent av landets befolkning.

380 tonn

heroin og morfin produseres årlig fra afghansk opium. Mens fem tonn brukes eller beslaglegges i Afghanistan, eksporteres de resterende 375 tonnene til hele verden via smuglerruter gjennom Afghanistans naboland.

12,7 mill.

mennesker injiserer narkotiske stoffer med sprøyter på verdensbasis. FN anslår at 13 prosent av sprøytenarkomane har hiv. I noen deler av verden, som Øst-Europa og deler av Asia, er andelen langt høyere.

Narkomane røyker heroin i Farah-provinsen i Afghanistan i februar 2015. Farah er et godt eksempel på det sikkerhetstomrommet som har oppstått etter at internasjonale styrker har trukket seg ut av store deler av det krigsherjede landet. Ifølge UNODCs har opiumsproduksjonen i Farah økt de siste årene og FN-organisasjonen forventer at den skal øke ytterligere. Beboere i provinsen sier narkotikaproblemene eskalerte etter at utenlandske tropper trakk seg ut av området tidlig i 2013. Foto: Omar Sobhani / Reuters / NTB Scanpix

16 Aktuelt

■ SØR-SUDAN

300

prosent var økningen i prisen på korn i deler av Sør-Sudan i februar, ifølge nyhetstjenesten IRINNEWS.

■ BISTAND

Afghanistan fikk mest

I 2014 mottok 116 land verden over norsk bistand. Det er det samme antallet som i 2013. Afghanistan er det landet som fikk mest. Landet fikk 758 millioner kroner, og nesten halvparten gikk til økonomisk utvikling og handel.

■ TEKNOLOGI

2,5

milliarder mennesker i verden har ikke tilgang til banktjenester, ifølge Verdensbanken.

Flere jobber er jobb

Folk flest i 34 afrikanske land mener arbeidsledighet, helse og fattigdom er de viktigste sakene som myndighetene deres bør gjøre noe med. Vann, veier og infrastruktur kommer også høyt på lista.

Av Asle Olav Rønning

Flere jobber og bedre helse-tilbud topper lista over hva innbyggere i 34 afrikanske land ønsker seg fra sine lands myndigheter. Også fattigdomsreduksjon, bedre tilgang på rent vann, bedre veier, utdanning og matsikkerhet prioriteres høyt.

Resultatene kommer fra Afrobarometer, som ledd i et samarbeidsprosjekt mellom forskningsinstitusjoner i Sør-Afrika, Ghana, Benin, Kenya og USA.

– Dette er interessante funn, sier forskningsleder Dan Banik ved Senter for utvikling og miljø ved Universitetet i Oslo.

Deltagerne i undersøkelsen har blitt spurt om hva de mener er de tre viktigste utfordringene for myndighetene i deres land. Deretter er svarene fordelt på ulike kategorier og summert opp.

Økonomi viktig

Over hele Afrika står økonomi og jobber sentralt. Men det er også store forskjeller mellom ulike land og ulike deler av kontinentet.

I Afrika sør for Sahara peker innbyggerne i mange land på bedre tilgang på drikkevann og bedre veier som svært viktig. Innen infrastruktur kommer vann på topp, med veier som nummer to og elektrisitet som nummer tre. Kun i en håndfull land rangeres elektrisitet høyere enn veier.

Helse rangeres i alle regioner noe høyere enn utdanning. Spesielt i de fattigste landene regnes helse som viktigst. I Nord-Afrika er kriminalitet, korrupsjon og mangel på boliger viktige utfordringer. Noen land, som Malawi, Mali og Niger skiller seg ut ved at matsikkerhet kommer svært høyt.

Vil ha utvikling

– Jeg tror det viktigste er at man ser et behov fra folk i Afrika om at de vil oppleve positive tegn på utvikling. De vil ha arbeid og de vil ha et bedre helsetilbud, sier Banik.

Han mener at Afrobarometer gir et viktig innblikk i hva folk flest er opptatt av. Selv om undersøkelsen dreier seg om hva folk forventer av sine egne myndigheter, kan det være noe å lære

også for givere av bistand, mener forskeren.

Banik merker seg at kravet om bedre infrastruktur, ikke minst bedre veier, er høyt rangert i mange av landene.

– Dette er veldig interessant fordi ikke alle vestlige aktører har satt infrastruktur like høyt, sier han. Kina derimot, legger stor vekt på infrastruktur i sine samarbeidsprosjekter med afrikanske land, og har blant annet satt i gang et stort antall veiprojekter i Afrika sør for Sahara.

Vann

Banik peker også på at bedre tilgang på rent vann er høyt rangert i nesten alle land, og mener dette er en viktig påminnelse:

– Vi har vært opptatt av matsikkerhet, men vi har kanskje ikke prioritert tilgang på vann i stor nok grad.

Samtidig merker han seg at korrupsjon kommer ganske langt ned på lista. I et flertall av landene regnes kriminalitet som et større problem enn korrupsjon.

I mange land oppgis arbeid mot fattigdom som en viktig oppgave for myndighetene. Ifølge Afrobarometer kan dette oppfattes som en reaksjon på økt økonomisk ulikhet i mange land.

Nyttig redskap

Banik har stor tillit til at resultatene fra Afrobarometer gir et godt inntrykk av hva afrikanere flest ser som de viktigste utfordringene. Han mener slike undersøkelser kan være svært nyttige i utforming av politikk.

– Det er et problem både i bistand og utvikling generelt at man ikke helt vet hva de fattige ønsker, sier han.

Undersøkelsen er gjennomført i perioden 2011 til 2013. I hvert land har Afrobarometer spurt et representativt utvalg på mellom 1200 og 2400 mennesker.

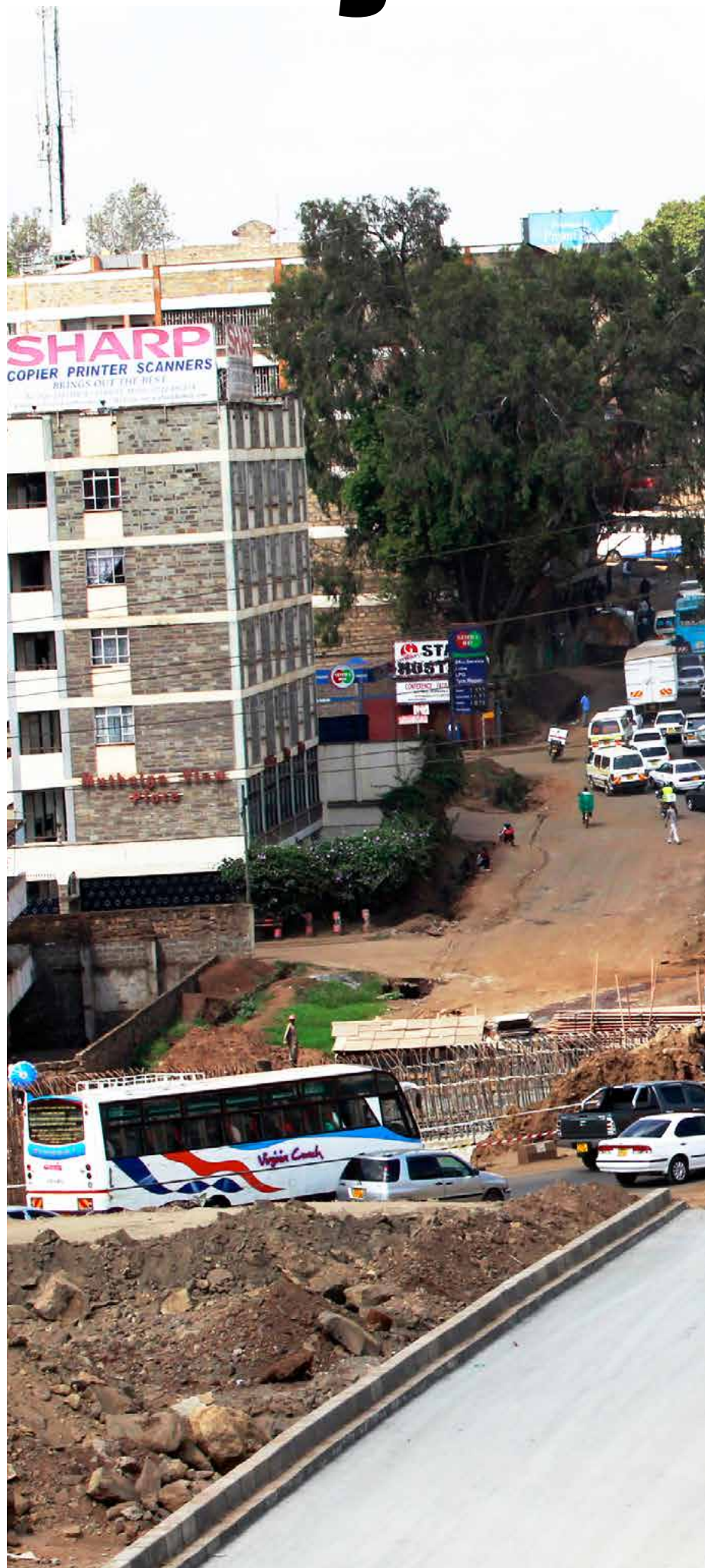
Fire fokusland

Fire av Norges såkalte fokusland, land som er spesielt vektlagt i norsk bistand, er med i undersøkelsen (se tabeller side 17). Undersøkelsen viser stor spredning mellom landene. I Mosambik er arbeidsledighet største utfordring og i Tanzania er helse på topp. I Mali og Malawi regnes innsats mot matmangel som viktigst.

De to afrikanske fokuslandene Etiopia og Somalia er ikke med i Afrobarometers undersøkelse. ■

Dan Banik, førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo Foto: HIO/Sum

Trafikken flyter forbi mens en ny vei bygges av et kinesisk selskap i utkanten av Nairobi. Satsing på veier er i tråd med ønskene til folk i mange afrikanske land. I tillegg gir det jobber.

Foto: Thomas Mukoya / Reuters / NTB Scanpix

« De vil ha arbeid og de vil ha et bedre helsetilbud »

Dan Banik, forskningsleder

■ SOMALIA
**4 hjelpe-
arbeidere
drept**

4 medarbeidere i FN-organisasjonen UNICEF var blant de seks som ble drept av en selvmordsbomber i byen Garowe nordøst i Somalia 20.april.

■ VEST-SAHARA
**Overgrep
i Vest-Sahara**

I løpet av ett år er det rapportert om 256 menneskerettighetsbrudd i okkuperte Vest-Sahara. Det viser en ny rapport utgitt på vegne av SAIH.

nummer én

Malawi

1	Matmangel	44 %
2	Helse	28 %
2	Vann	28 %
4	Landbruk	23 %
5	Arbeidsledighet	16 %
5	Fattigdom	16 %

Mali

1	Matmangel	52 %
2	Arbeidsledighet	47 %
3	Helse	25 %
4	Vann	23 %
5	Fattigdom	17 %

Mosambik

1	Arbeidsledighet	56 %
2	Vann	41 %
3	Fattigdom	26 %
4	Elektrisitet	25 %
5	Helse	21 %

Tanzania

1	Helse	45 %
2	Vann	35 %
3	Utdanning	26 %
4	Økonomisk politikk	25 %
5	Veier/ infrastruktur	23 %

34 land i Afrika*

1	Arbeidsledighet	38 %
2	Helse	23 %
2	Fattigdom	23 %
4	Vann	22 %
5	Infrastruktur/ veier	19 %
5	Utdanning	19 %
7	Matmangel	18 %
8	Kriminalitet/sikkerhet	15 %
9	Økonomisk politikk	13 %
9	Elektrisitet	13 %
9	Korrupsjon	13 %
12	Landbruk	10 %
12	Lønninger	10 %
14	Boliger	8 %

Tallene forteller hvor mange som har nevnt disse problemene som en av tre viktigste utfordringer for myndighetene sitt land. Samlet sum blir derfor mer enn 100 %.

* Tallene er gjennomsnitt for 34 land. Små og store land teller likt, uavhengig av folketall.

Kilde: Mavis Zupork Dome: A window of policy priorities. Afrobarometer Policy Paper No. 12, 2015.

18 Tema: Bistand som provoserer

Maria Paulas ekte-
mann ble drept i
en konflikt over
en sementfabrikk
som bygges like ved
landsbyen der hun
bodde. Nå lever enka
og hennes åtte barn i
en leir sammen med
80 andre flyktninger.
Et av Guatemalas
største selskaper
betaler for det hele,
og i porten står en
væpnet sikkerhets-
vakt.

Noruega non grata

tema:
Norsk støtte
til rettighets-
kamp
8 sider

– når norsk bistand skaper bråk

I Guatemala har en konflikt om en sementfabrikk ført til uro og drap. Norge kritiseres hardt for å støtte organisasjoner som bryter loven og driver ideologisk motstandskamp mot privat næringsliv. Ambassaden mener de er utsatt for en svertkampanje fordi de forsvare folk mot et aggressivt næringsliv. **Av Anne Håskoll-Haugen og Espen Røst (foto), i Guatemala**

Maria Paula (40) sitter på sengen med hodet bøyd over et bilde av mannen, Marcelo. Han er død. Drept i en konflikt over en sementfabrikk som bygges like ved landsbyen der hun bor. Rettere sagt: bodde.

Nå lever hun i en leir sammen med 80 andre flyktninger, alle stuet sammen i et stort rom. Væpnede menn vokter inngangen til området. Her har familien hennes bodd i et halvt år, de tør ikke flytte hjem. For i landsbyen er gamle venner i krig; noen er for og noen er mot sementfabrikken.

– Marcelo er død fordi han tok seg jobb som vakt på fabrikk. Det likte ikke organisasjonene som er imot at den bygges. Noen påsto han hadde solgt jorden vår til selskapet så de kunne bygge vei. Men det er ikke sant, sier hun stille.

Omringet huset

Hun har fortalt historien mange ganger før. Det var i september i fjor det skjedde, Maria Paula gråter når hun snakker.

– En gruppe maskerte menn omringet huset vårt sent på kvelden, de kastet brannfakler inn vinduene og ropte at vi var svikere, at vi hadde forrådt landsbyen. De drepte Marcelo, og svigerfaren min, de skjøt, jeg så han ligge på gulvet og...

Maria Paula klarte å flykte med barna.

– Vi løp hele natten gjennom skogen.

Hun slutter å snakke for en liten stund.

Tilsammen ble åtte slektninger drept den kvelden. Vi spør om hun vet hvem som utførte drapene, og hun ramser opp flere organisasjoner →

Maria Paulas ektemann Marcelo ble drept og huset de bodde i påtønt. Nå tør ikke enka dra tilbake til landsbyen Pajoques med sine åtte barn.

Foto: Privat

20 Tema: Bistand som provoserer

Amilcar Pop er leder av urfolkspartiet Winaq, og grunnlegger av organisasjonen for maya-advokater. Han anklages av Cementos Progresos for å spre usann informasjon om konsekvenser av fabrikk og for å legge til rette for drapene på åtte personer i september 2014. Han avviser påstandene og sier fabrikk selv står bak vold og konflikter i landsbyen.

Advokaten

Daniel Pascual, leder av organisasjonen CUC, anklages av Cementos Progresos for å spre usann informasjon om konsekvenser av fabrikk og for å legge til rette for drapene på åtte personer i september 2014. Selv mener Pascual at fabrikk allerede har ødelagt lokalmiljøet ved å skape splittelse, drap, forfølgelse og unntakstilstand.

Aktivisten

Et av Guatemalas største selskaper er i ferd med å ferdigstille en sementfabrikk. Cementos Progresos mener selv at fabrikk vil bringe utvikling til lokalsamfunnet, men flere hevder nå at den har ødelagt lokalsamfunnet og vil forurense området.

→ som Norge støtter og navnet på lederne. Men på spørsmål om hun så noen av dem hun anklager den nat-ten, kan hun ikke bekrefte.

Evig strid og anklager

Striden rundt sementfabrikken har pågått i åtte år og får stor oppmerksomhet i guatemalanske medier. Her anklages lokale organisasjoner for å spre løgner om at fabrikk vil forårsake sykdom og forurensning, for sabotasje av byggetomt og å oppildne til vold mot fabrikkansatte. Organisasjonene anklager på sin side fabrikk for ikke å fortelle sannheten om hvordan fabrikk vil påvirke miljøet, for å tvinge folk til å selge jorden sin og for å terrorisere de lokale.

Til nå er over 30 mennesker drept som følge av konflikten, hus brent ned, kvinner voldtatt og naboer splittet. Flere er fengslet og enda flere har arrestordrer hengende over seg for påståtte lovbrudd. To ganger har staten erklært unntakstilstand lokalt. Militæret og politiet har etablert vaktposter for å bremse volden, men anklages i stedet for å bidra til mer. Anklagene om hvem som står bak hvilke grusomheter hagler alle veier.

Fabrikk selv mener de bidrar til etterlenget økonomisk utvikling i det fattige området.

– Vi tilbyr tusenvis av arbeidsplasser, sikker inntekt og utdanner folk så de kan få jobb på fabrikk. Mange ønsket oss velkommen, men organi-

sjonene skaper en motstand mot fabrikk som ikke var der fra før. De utnytter de fattige i en politisk motstandskamp mot privat næringsliv. Jo mer konflikter, dess mer bistandspenger får de fra Europa. Pengene går til «motstand», men hva tilbyr egentlig organisasjonene de fattige? Hvis vi pakker sammen og drar, på hvilken måte blir det mindre fattigdom? Det jobber allerede 900 personer på byggetomt. Når fabrikk står ferdig, vil 2500 få jobb, sier José Raúl González, administrerende direktør i Cementos Progresos, oppgitt.

I oktober i fjor var representanter for bedriften på et møte i Norge. Da ba de også om et møte med utenriksdepartementet. Ifølge bedriften uttrykte de bekymring for at Norge støtter grupper som skaper konflikt og vil at Norge skal trekke støtten.

Norge bremser

Konflikten rundt sementfabrikken er bare en av mange mellom næringsliv og rettighetsorganisasjoner i Guatemala. De siste årene har Norge og den norske ambassaden i landet blitt utsatt for massiv kritikk for å støtte flere slike organisasjoner som er involvert i konflikter. Faste spaltister i avisene, i tv-debatter og radio har uttalt seg. Til og med løpesedler med kritikk av Norge har blitt delt ut på busser i hovedstaden. Flere nordmenn i landet forteller at det har blitt «vanskeligere å være norsk».

Norges ambassadør til Guatemala Jan Gerhard Lassen.

Pedro Trujillo er professor og instituttleder på Universitetet Francisco Marroquín, og skarp kritiker av norsk bistand, blant annet gjennom sitt debattprogram på Canal Antigua, en av de største tv-kanalene.

– Jeg er ikke mot bistand generelt. Men jeg stiller meg tvilende til bistand som finansierer organisasjoner med klare politiske mål. I Guatemala finnes grupper som driver systematisk motstand mot næringslivet, står bak sabotasje og vold under påskudd av å være menneskerettighetsforkjempere. De paralyserer landet og hindrer sårt tiltrengt økonomisk utvikling.

«Inntektskilde»

Han mener «kampen for menneskerettigheter» har blitt en inntektskilde for organisasjonene;

– Disse organisasjonene er ikke interessert i å løse konflikter, de holder dem gående for å sikre en evig strøm av internasjonale bistandspenger. Pengene bruker de på «motstandskamp». Norges støtte legitimerer den ulovlige virksomheten. Dere lar dere lure av en romantisk historie om «de fattige i kampen mot næringslivet».

– Sannheten er at næringslivet er de eneste som tilbyr muligheter for jobb og utvikling, ikke organisasjonene, heller ikke den internasjonale bistanden, sier Trujillo, som har satt seg inn i norsk og svensk bistand. Han forteller at flere ambassadører har ringt og forhørt seg med ham om

de støtter noe som kan være negativt for utviklingen i Guatemala, men den norske har han ikke hørt fra.

Norges ambassade mener på sin side at den er utsatt for en svertkampanje hvor målet for enkelte i næringslivet er å kaste ut de som forsvarer rettigheter.

– Ambassaden fokuserer på urfolks rettigheter, det provoserer de mest konservative og reaksjonære miljøene. Kritikerne har tette koblinger til næringslivet, og de har økonomiske interesser i å kritisere oss, sier ambassadør i Guatemala, Jan Gerhard Lassen.

Han mener mye av kritikken har sin rot i dårlig og ukritisk journalistikk.

– Det er et problem i dette landet at journalistikkutdannelsen ikke holder høy kvalitet, mye har vært direkte feil, sier Lassen.

Han forteller at ambassaden nå ønsker å støtte tiltak for opplæring i journalistikk og presseetikk.

River seg i håret

Næringslivet i Guatemala river seg i håret over konfliktene med aktivistgrupper og lokalbefolkning. De mener konfliktene gjør det nærmest umulig å tiltrekke seg utenlandske investorer.

Den unge næringslivsmannen, Mario Braham bygger et lite vannkraftverk.

– Tenk å investere alle pengene dine i en virksomhet, og så måtte ligge

Professoren

Professor og instituttleder på universitetet Francisco Marroquin Pedro Trujillo mener Norge ikke kan støtte organisasjoner som bryter loven og oppfordrer til konflikt. Norge bør ikke ta parti i en konflikt, men heller støtte utdanning og helse, sier han.

Fabrikksjefen

Administrerende direktør i Cementos Progresos José Gonzáles sier sementfabrikken skaper lokal utvikling på alle plan, og er sterkt kritisk til at norsk bistand støtter organisasjoner han mener står bak drap og sabotasje.

våken hver natt og frykte at noen skal brenne alt ned til grunnen? Jeg tipper at svært få norske bedrifter må forholde seg til det, forteller Braham, som har opplevd sabotasje. Han er medlem av en nystartet interesseorganisasjon for næringslivet, ALDS, hvor store og små aktører møtes for å finne ut av hvordan de skal håndtere den vanskelige situasjonen. ALDS var til stede på møtet med Utenriksdepartementet i oktober.

– Jeg kunne flyttet tilbake til strandhuset mitt i Miami og levd avslappet der, men jeg ville gjøre noe for landet mitt. Nå har jeg investert alt jeg eier her, jeg kan ikke stikke, sier han forbannet.

Vi må reise tilbake til Maria Paula for å forstå hvorfor hun sitter og gråter i en flyktningleir betalt av en sementfabrikk, hvorfor mannen hennes og 30 andre drept i samme konflikt og hva som skjer når næringslivet og sivilsamfunn kolliderer. Det er nå du skal hente deg en kopp kaffe, her gjelder det å følge nøye med.

Fabrikken og blomstene

San Juan Sacatepeques er en liten by i Guatemala omringet av åkrer. De fleste som bor her er Mam – en av landets 21 offisielle urfolksgrupper. De lever av jordbruk, mange er blomsterdyrkere.

I 2007 ble planene for bygging av en sementfabrikk for første gang kjent for de som bor her. Cementos

Progresos – en av Guatemalas største og eldste bedrifter – ville bygge sin tredje sementfabrikk og kjøpte en privat landeiendom, en kaffeplantasje på 9000 mål (9 kvadratkilometer). Fabrikken skulle bli landets største med rundt 2000 ansatte og produksjon av 2,5 millioner tonn sement i året.

– Lokale myndigheter kontaktet meg og var bekymret for påvirkningen fabrikken ville ha på miljøet. De trengte mer informasjon, forteller Amilcar Pop, kongressmann for urfolkspartiet Winaq, menneskerettsadvokat og leder av Asociación de los abogados mayas – organisasjonen for maya-advokater, som er støttet av Norge.

De lokale myndighetene bekymret seg for tre ting: Om støv fra sementproduksjonen kunne skade blomster og andre avlinger, fabrikkens vannforbruk, som Cementos Progresos selv hadde oppgitt å være 100 000 liter i timen og for potensielle sykdommer som følge av støv og annen forurensning.

«Marcelo er død fordi han tok seg jobb som vakt på fabrikk, det likte ikke organisasjonene som er imot at den bygges.»

Maria Paula, enke.

Konsultasjon

Pop satte seg inn i saken, og anbefalte at det måtte holdes en lokal konsultasjon, slik urfolkskonvensjonen krever. Guatemala har signert ILO-konvensjon 169 som anerkjenner urfolks rett til å bli konsultert i endringer som påvirker dem. Menneskerettighetsombudet i landet ble kontaktet, og det ble vedtatt å holde konsultasjon.

Cementos Progresos forteller at de hadde flere konsultasjoner med lokale ledere fra landsbyene rundt fabrikkområdet. Ambassadører fra Europa var til stede som sannhetsvitner. Men samtalen brøt sammen. Landsbyene organiserte seg i en egen organisasjon og valgte talsmenn som kunne representere dem. De var usikre på om de hadde fått vite alt om hvilken påvirkning fabrikkene ville få. Samtidig vokste skepsisen mot fabrikk og flere menneskerettsorganisasjoner involverte seg. Cementos Progresos mente organisasjonene spredde løgner om at fabrikk vil ødelegge vann og avlinger. De hadde undersøkelser som viste det motsatte.

Ikke et spadetak var tatt, men sirkuset var i gang. Krangelen eskalerte, og det søvnige jordbruksamfunnet ble hjemsted for en av de mest betente konfliktene i Guatemala. De neste åtte årene blir preget av protester, veiblokader, sabotasje av fabrikkens anleggsmaskiner, angrep på arbei-

Norges strategi

■ I desember 2014 kom den første stortingsmeldingen om menneskerettigheter på 15 år. Den slo fast at Norge skal styrke og prioritere menneskerettigheter i all utenriks- og utviklingspolitikk.

■ Støtte til ulike typer rettighetsorganisasjoner er en sentral del av Norges strategi for å fremme menneskerettigheter.

■ Norsk bistand til demokrati og menneskerettigheter var på 4,6 milliarder kroner i 2013. Hvis prosjekter med menneskerettigheter som delmål inkluderes, er summen 11,9 milliarder.

dere, trusler, tvang, voldtekter, splittelser mellom naboer, drap, flukt og unntakstilstand. Beskyldningene om hvem som står bak hvilke grusomheter hagler fra begge sider. Toppen ble nådd i september i fjor, da åtte medlemmer av Maria Paulas familie ble drept.

Prakt-fabrikken

Cementos Progresos selv forstår ikke motstanden. Administrerende direktør forklarer:

– Vi forstår det er et enormt kultursjokk når vi kommer her med den moderne fabrikk. Men fabrikk skaper økonomisk utvikling. Vi →

22 Tema: Bistand som provoserer

→ ble sjokkerte da vi så hvordan folk levde her; de lager mat på åpen ild og barn dør av luftveissykdommer, har ikke innlagt vann eller toaletter. Det første vi gjorde var å sette i gang prosjekter: vannpumper og en skole hvor vi utdanner sveisere og elektrikere, vi kan ikke operere en moderne sementfabrikk i en 1700-talls virkelighet. Rundt 60 prosent av de som jobber her nå, er fra landsbyene rundt, forteller adm. dir José Raúl González.

Fabrikkens kommunikasjonsfolk gjør alt de kan for å vise oss det gode fabrikk har gjort og vil gjøre. Vi klyver om bord i deres private helikopter, piloten vatter opp volumet på 90-tallsslager'n I believe I can fly og vi sirkler oss inn over fabrikk som er under oppføring.

Vi ser en super-profesjonell virksomhet; 900 bygningsarbeidere i hjelm og vernesko, vi ser tusenvis av trær de har plantet i området som ble avskoget av den forrige eieren. Av 9000 mål, opptar selve fabrikk og utgravningsfeltet 14 prosent. Resten er naturreservat, forteller de oss.

Utmerkelser

Samme dag har Cementos Progresos blitt kåret av "Great place to work" for å være en av de beste arbeidsplassene i Mellom-Amerika. Det er ikke første gang det vanker utmerkelser. I 2014 ble sementselskapet kåret til

verdens mest etiske selskap av Ethisphere, et selskap som riktignok har blitt beskyldt i USAs presse for å motta penger fra selskapene som kåres.

På bakken blir vi tatt imot av sjefingeniør Luis Pinto, som har fulgt byggingen fra oppstarten i 2007.

– Fabrikk blir bygget med teknologi som oppfyller alle internasjonale standarder, den kunne like gjerne ha ligget i Norge. Flere uavhengige miljøstudier, en av dem er fra FNs utviklingsfond, viser at fabrikk oppfyller alle krav. Frykten for forurensetning er ubegrunnet. I hvert operasjonsledd er det støvsamlere, og vi er selvforsynte med vann gjennom et resirkuleringsanlegg, forteller han.

Før byggingen startet busset de over 4000 personer fra landsbyene til en av de andre fabrikkene så de kunne se med egne øyne hvordan en sementfabrikk opererte. Cementos Progresos mener mange likte det de så. Vi ber om å få snakke med noen arbeidere, og blir servert tre menn, alle fra landsbyene rundt.

Arbeideren Orlando Uyu forteller han er tobarnsfar, 35 år, med bare to års skolegang.

– Fabrikk er en stor mulighet, jeg får bra betalt og forsørger familien min på lønnen jeg får. Nå slipper jeg å reise tre timer hver vei til hovedstaden for å jobbe. Vi blir behandlet bra

Under et folke-møte om konflikten rundt sementfabrikken blir Bistands-aktuelle bedt om å forlate stedet. Mauro Cosgay, talsmann for landsbyene i San Juan Sacatepequez ønsker ikke å kommentere konflikten som så langt har ført til at tredve mennesker er drept: – Vi er i forhandlinger med Cementos Progresos og ønsker ikke å snakke med noen før vi har kommet til enighet, sier Cosgay.

og jeg har fått utdanning i sveising på skolen fabrikk har. Før måtte jeg ta av meg skjorten med bedriftslogoen på når jeg gikk fra jobb, det er mange som ikke liker at vi jobber her, flere har opplevd vold. Men det har blitt roligere etter at militæret kom.

Det er ingen tvil om at det er viktig for bedriften å fortelle sin versjon av historien til det norske folk. Men hva er det de ikke viser oss, har ikke alle store firmaer svin på skogen og ugler i mosen?

Støttes av Norge

Organisasjonene som kritiseres hardest er bondeorganisasjonen CUC, Asociación de los Abogados Mayas og Fundación Rigoberta Menchú. Alle tre er støttet av Norge. Også det statlige forvaltningsorganet Fredskorpset, som skal ha hatt nordmenn til stede under voldelige protester, blir nevnt av kritikerne.

Organisasjonene selv nekter for at de bruker voldelige metoder i sin motstandskamp, men avisene forteller en annen historie. Tre personer er allerede fengslet, en av dem med dom på 150 år. Cementos Progresos går langt i å anklage både Pop og Pascual for å være «de intellektuelle morderne» bak massakren på Maria Paulas familie, for å spre falsk informasjon og mane til opprør mot fabrikk.

Leder i CUC, Daniel Pascual rister

på hodet.

– Hvis anklagene mot meg og min organisasjon var sanne, ville jeg vært fengslet nå. De har all makt til å få satt meg i fengsel, med sine jurister og penger og kontakter. Likevel sitter jeg her, sier Pascual rolig.

Bare navnet hans får direktøren i Cementos Progresos til å hoppe i stolen.

– Ren retorikk

Pascual mener de ikke ville fått støtte av land i Europa og USA hvis de hadde gjort alt de blir beskyldt for. Både Pop og Pascual mener Cementos Progresos jobber hardt for å bli kvitt motstand mot fabrikk. De sier fabrikk selv står bak drap og vold.

– Anklagene mot oss er ren retorikk. Når de ikke klarer å oppnå det de vil fordi folk protesterer, kaller de oss lovbrøtere og terrorister for å bli kvitt oss. Alt vi gjør er å lære opp folk i rettigheten til å protestere. Fabrikk trengte en unntakstilstand for å kunne fortsette arbeidet med fabrikk uforstyrret. Nå er militæret på plass og umuliggjør all motstand, sier Pascual.

Han sier han ikke er imot utvikling.

– Men vi er imot utviklingen Cementos Progresos representerer. Sement er nødvendig, men vi mener fabrikk bør etableres der det ikke

Cementos Progresos investerer i infrastruktur og bygger blant annet ny vei fra fabrikk. Kritikerne hevder selskapet ødelegger livsgrunnlaget til bøndene i området.

Tobarnsfar Orlando Uyu har bare to års skolegang, men nå har han fått jobb hos Cementos Progresos. – Fabrikken er en stor mulighet, jeg har fått utdanning i sveising på skolen ved fabrikk, og jeg får bra betalt og forsørger familien min på lønnen.

bor folk. Jobber i dag, kanskje, men forurensning og sult i morgen. For mayaene har jorden åndelig betydning. Steinene er jordens knokler og vannet er blodet. Alt dette blir ødelagt når det gjøres store inngrep i naturen, og med det forsvinner maten også. Det vil selskaper som Cementos Progresos eller myndighetene aldri forstå, sier Pascual.

– Gjennomkorrupt

– Så derfor sprer dere «løgner» til folk om miljøkonsekvensene av fabrikk?

Han smiler av beskyldningene.

– Vi tror ikke på miljøstudiene, de er godkjent av de samme myndighetene som gir fabrikk konsesjon til å drive, det hele er gjennomkorrupt. Studien sier fabrikk vil bruke 100 000 liter vann i timen, og påstår det ikke vil påvirke naturen? Det var landsbyene som kontaktet oss for hjelp til å organisere seg, ikke omvendt.

Pascual er like opptatt av hva fabrikk har gjort, som hva den kommer til å føre til.

– Fabrikk har allerede ødelagt lokalsamfunnet. Man kan ikke skape arbeidsplasser og samtidig bryte menneskets rettighet til å bestemme over egen utvikling, sier han og etterlyser retten til konsultasjon, som aldri ble gjennomført etter at samta-

lene brøt sammen.

– Det er ingenting ulovlig ved å vise motstand, sier han og avviser at den er voldelig.

CUC er en av de eldste grasrotorganisasjonene, de tror på en annen utviklingsmodell hvor rettferdig fordeling av jord, rettigheter til vann, bedre arbeidsvilkår og et bærekraftig landbruk med mindre bruk av sprøytemidler. Organisasjonen har røtter i borgerkrigen hvor den kjempet på geriljaens side mot militærdiktaturet. Cementos Progresos spilte også en rolle i konflikten, men på lag med militæret. Tross 20 år med fred, er skillelinjene fra den gamle konflikten fortsatt synlige.

Juridisk støtte

Amilcar Pop, juristen som leder organisasjonen for maya-advokater, er også skeptisk.

– Cementos Progresos betaler ikke for vannet de bruker, mens vanlige folk uten innlagt vann må betale for hver flaske de drikker, sier Pop.

Han understreker at ingen av dem er eksperter, men at lokalbefolkningen ønsker å bli forsikret om at fabrikk ikke ødelegger livsgrunnlaget deres. Det føler de ikke at de har blitt.

– Jeg er verken for eller mot fabrikk. Jeg er hyret inn som jurist i saken, derfor er Cementos Progre-

sos ute etter meg. I tillegg har jeg fremmet forslag i kongressen om at selskapet skal betale mer skatt, det er upopulært, forklarer Pop, som forteller han har blitt utsatt for to drapsforsøk.

Et av dem var i 2008 hvor en hvit pick-up kjørte inn i bilen hans og to maskerte menn forsøkte å knuse ruten. Pop unnslopp ved å sette bilen i revers, men ble forfulgt av gjerningsmennene i nesten en time. Det er ikke bevist hvem som står bak. The International Bar Association har uttrykket bekymring for sikkerheten hans.

– Instruert av selskapet

Han legger til:

– Cementos Progresos eies av en av de mektigste familiene i landet, de har folk overalt; i pressen, i byråkratiet og rettssystemet. Jeg har blitt anklaget for alt mulig siden 2008, men de har ikke klart å bevise noen ting. Jeg har stor medfølelse med Maria Paulas familie, men har ingenting med disse drapene å gjøre. Cementos Progresos har instruert dem til å si det var våre organisasjoner som står bak, forteller Pop.

Til beskyldningene om at organisasjonene livnærer seg av konflikter, svarer han:

– Hvem lever av konflikten? Holcim (den sveitsiske medeieren i fabrikk, red.anm.) solgte aksjene

sine til Cementos Progresos da konflikten eskalerte. Nå eier Cementos Progresos nær 100 prosent.

Holcim eide 20 prosent av aksjene, og solgte seg ut i 2012.

Et mektig næringsliv

Hvem skal vi tro på? Vi er forvirret, og ringer Senter for utvikling og miljø i Oslo. Her jobber førsteamanuensis Mariel Aguilar Støen og professor Benedicte Bull. Begge kjenner situasjonen i Guatemala.

– Dette handler om tre ting; en svak stat som er okkupert av elitene, et svakt rettssystem og massemedier som er eid av de samme elitene som okkuperer staten, sier Støen, som selv er fra Guatemala.

Hun forklarer:

– Den svake staten klarer mange steder ikke å sørge for sikkerhet til innbyggerne, derfor organiserer de seg i selvforsvargrupper, skaffer seg våpen og tar loven i egen hånd. Slik skapes grobunn for vold. At det er umulig å vite hvem som står bak hvilke lovbrudd viser hvor dårlig rettssystemet i Guatemala fungerer. Straffefriheten er på over 90 prosent. Gjennom betaling av annonser og direkte eierskap, har næringslivet mulighet til å påvirke hva som blir sagt i pressen og på hvilken måte.

Hun understreker at fabrikkene til Cementos Progreso og andre gru- →

24 Tema: Bistand som provoserer

→ veselskaper holder høy internasjonal standard.

– De behandler arbeiderne sine bra, det er det ingen tvil om. Men vår forskning viser at miljøutredninger godkjent av myndighetene holder for dårlig kvalitet.

Rasisme?

Rasisme er en viktig faktor, mener hun:

– Guatemala er dypt preget av rasisme. For næringslivet er det umulig å akseptere at urfolk er i stand til å ha egne meninger. Derfor mener de at det må være organisasjonene og den katolske kirke som har påvirket eller manipulert dem til å protestere mot gruver og vannkraft. Jeg har forsket på flere konflikter i Guatemala, og kan dokumentere at lokalbefolkningen først organiserer seg, for så å be om hjelp fra organisasjonene. Protest og motstand er rettigheter nedfestet i Guatemalas grunnlov, begge hører et demokratisk samfunn til.

Støen mener det er gode grunner til å være skeptisk når det guatemalanske næringslivet ber Norge om å trekke støtten til organisasjoner; de er part i konflikten, og de med mest makt og ressurser.

– Eliten har lansert en kampanje for å overtale europeiske land til å slutte å finansiere organisasjoner de mener skader deres interesser, sier Støen.

Bull er delvis kritisk til det guatemalanske næringslivets historier om at de skaper utvikling for folk flest, og mener påstandene må nyanseres.

– Næringslivet har blitt flinkere til å ta samfunnsansvar, men samtidig jobber de hardt for å slippe unna å betale skatt. Cementos Progresos deltar selv i massive kampanjer mot innføring av høyere skatt, som kunne bidratt til både bedre velferd og en mer velfungerende stat. I Guatemala er staten konstant bankerott, og må ta opp lån i bankene som eies av de samme elitene som styrer næringslivet. Slik unngår bedriftene å få en motpart i staten, og har nærmest total kontroll, sier hun.

Den virkelige kostnaden

Tilbake i flyktningleiren forteller Maria Paula om livet i landsbyen Los Pajoques etter fabrikkens kom. Det som engang var et fredelig jordbruks-samfunn er nå trykket ned av frykt og uvennskap.

Vi reiser dit på egenhånd, verken Cementos Progresos eller organisasjonene vil ta oss med. Ingen vil garantere for sikkerheten vår.

Veiene snor seg gjennom landskapet. Vi passerer militærposter og folk kikker etter bilen vår. På noen hus ser vi "forræder" malt med rødt, skilt med "Nei til sementfabrikken, ja til helse" henger i trærne. Logoet til Winaq, partiet Pop leder, er malt på mange av husveggene.

Vi stopper og spør en ung kvinne hva hun mener om fabrikkens. Hun er mot, hun er redd fabrikkens vil ødelegge naturen. Mer vil hun ikke si, vi får ikke ta bilde eller notere navnet hennes. Det samme gjentar seg med alle vi spør. De er mot fabrikkens, men kvier seg for å snakke med oss, vi får ikke en gang ta bilde av utsikten.

En gammel mann går til slutt med på å vise oss blomsteråkrene sine. Han ramser opp navnet på de forskjellige artene og hvilke sprøytemidlene de trenger for å gro. Men når vi spør om navnet hans...

– Det har jeg visst glemt. Jeg vil bare jobbe, jeg vil ikke ha noe bråk.

Langt borte, bak noen åser, ser vi krateret hvor sanden til sementproduksjonen skal hentes ut.

Vil ikke snakke

Vi har blitt fortalt at det foregår forhandlinger mellom lokale myndigheter og Cementos Progresos og drar til skolebygningen hvor det skal holdes et stort folkemøte.

Det er søndag ettermiddag og folk strømmer til. Kvinnene i tradisjonelle urfolksdrakter med broderier, blomster og fargerike hårbånd. Småbarna spiser is, mens fjortisene flørter og tekster på mobilene sine.

Først er det gudstjeneste, den hvitkalkede kirken er fylt til randen. Etter hvert kommer lederne for de 12 landsbyene rundt fabrikkens. En megafon henges opp i skolegården, vi spør om å få intervju dem.

– Nei. Vi er i forhandlinger med Cementos Progresos, og vil ikke snakke med noen før vi har kommet til enighet. Da sender vi ut pressemelding, sier talsmann Mauro Cosgay. Vi spør flere ganger, men svaret er det samme. Han virker ubekvem der han står.

Vi blir enige om at vi kan ta bilder fra folkemøtet, filme får vi ikke. Men før vi får begynt, ombestemmer de seg.

– Vi har tatt en avstemning og blitt enige om at dere ikke kan være til stede under folkemøtet, ikke ta bilder heller. Men dere kan ringe Fredskorpset i Norge, de har vært her og kan fortelle dere mer.

Det er ingen organisasjoner involvert i forhandlingene. Pascual og Pop mener de lokale myndighetene er kjøpt og betalt av fabrikkens. Fabrikkens mener de endelig kan forhandle nå som organisasjonene ikke blander seg.

Når vi kjører vekk hører vi lyden fra en megafon skjære gjennom åsene, det er åpenbart høy temperatur, men de snakker en blanding av spansk og mam og vi klarer ikke høre hva som blir sagt. ■

Les mer på nett

bistandsaktuelt.no

Bør Norge blande seg?

Det er ikke bare i Guatemala at næringsliv og rettighetsorganisasjoner ryker i tottene på hverandre, mange land i Latin-Amerika er preget av konflikt. Det er særlig utvinning av naturressurser som skaper bråk. Bør Norge blande seg?

Kjell Roland, direktør i Norfund

– Hvordan påvirker konfliktnivået i Guatemala Norfunds investeringsvilje?

– Norfund investerer ikke i områder

der det er sannsynlig at vi kan komme i konflikt med urfolk. Investeringene i Hidro Santa Cruz i Guatemala og SN Powers vannkraftverk i Chile var arbeidsulykker. Det gjør vi ikke igjen.

– Norfunds mandat er å "etablere lønnsom virksomhet som ellers ikke ville blitt igangsatt på grunn av høy risiko." At til og med dere holder dere unna må være et tegn på at organisasjoner kan hindre økonomisk utvikling i et land?

– Urfolkskonvensjonene bidrar til å holde næringslivet utenfor; det er nær umulig å oppfylle kravet om "fritt og forhåndsinformert samtykke". Konvensjonene gir ingen instruksjoner om hvordan urfolk skal bli konsultert. Hvem skal gjennomføre den, hva skal den inneholde, når er den gjennomført? Det er ikke alltid åpenbart hvem som representerer urfolk i et område, når som helst kan en gruppe påberope seg å være overkjørt i prosessen. Det er rett og slett for risikofyllt å etablere næringsliv i denne konteksten, og mangelen på næringsliv bremser økonomisk utvikling. Uten vekst klarer man heller ikke å oppfylle rettigheter som utdanning og helse. Men også korrupsjon, og tette koblingene mellom myndigheter og rike familiedynastier, gjør det vanskelig å investere.

Roland mener det en global trend at utviklingsland reagerer på hva bistandspenger går til.

– Mye utviklingsarbeid er vestlig kulturimperialisme; vi skal lære andre å bli som oss. Da vesten hadde mer makt hørte de på oss, nå vil de sette dagsorden selv. Det er dels positivt, det viser at det finnes en middelklasse med høyere utdanning og en fungerende samfunnsdebatt. Men jeg er redd vi blir kastet ut av tradisjonelle samarbeidsland hvis vi fortsetter med en så patroniserende bistand som vi gjør i dag. Dessverre, kan du si, fordi vestens verdier om menneskerettigheter og demokrati svekkes. Men vi bør neppe finansiere prosjekter som har betydning for politikk og offentlig debatt i andre land hvis vi ikke kunne leve med at andre land gjorde tilsvarende i Norge. ■

Morten Høglund, statssekretær i Utenriksdepartementet

– Bør Norge ta side i betente konflikter mellom næringsliv og lokalsamfunn ved å støtte organisasjoner som er involvert?

– Norge tar ikke side. Vi tar side i forhold til våre verdier, men det er universelle verdier, nedfelt i internasjonale konvensjoner Guatemala selv har skrevet under på, men som de av ulike grunner ikke har klart å oppfylle. Norges bistand til Guatemala skal hjelpe til med å oppfylle disse.

– Men Norge støtter organisasjoner med klar ideologisk agenda, som oftest på venstresiden?

– Norge kan støtte deler av en organisasjons aktiviteter, det betyr ikke at vi støtter deres helhetlige politiske agenda. Jeg forstår at det kan være vanskelig å oppfatte forskjellen.

– Høyre og Frp har tidligere sagt at bistand til Latin-Amerika er "politisk motivert, mer enn et ønske om utvikling"?

– Jeg kan ikke snakke for hva andre regjeringer har gjort før oss, men fra denne regjeringen er den selvfølgelig ikke det. Men det er denne regjeringens mål å inkludere andre aktører i tillegg til de venstreorienterte. Blant annet har vi startet et samarbeid med CACIF, som tilsvarende NHO i Guatemala.

Han sier UD tar kritikk de får på aller største alvor, men at de i dette tilfellet ikke kjenner seg igjen.

– Kritikken av Norge bommer til dels grovt i forhold til hva vi ønsker å oppnå med vår støtte til Guatemala.

– Noen av de kritiserte organisasjonene får ikke lenger støtte av Norge. Har dere latt dere presse til å trekke støtte på bakgrunn av kritikken?

– Overhodet ikke! Hvem vi gir støtte til forandrer seg over tid. Men Norge skal ikke støtte organisasjoner som bryter loven eller på andre måter hindrer utvikling. Man kan aldri si med sikkerhet at pengene går til det de skal. Men vi har klare retningslinjer og pengemisbruk blir slått hardt ned på. Dette anser jeg ikke som et tema. ■

Enka Maria Paula og de andre familiene som har rømt fra landsbyen Pajoques etter at konflikten rundt sementfabrikken eskalerte, bor nå i en leir med væpnede vakter noen kilometer fra hjemstedet. Der får barna undervisning, de har et eget bakeri og husdyr, og alle sier de føler seg mye tryggere. Leiren er finansiert av selskapet Cementos Progresos, et av Guatemalas største selskaper, som hevder norskstøttede organisasjoner har fyrt opp den betente konflikten.

26 Aktuelt

■ MISLIGHETER 18 svindel- saker

Sentral kontrollenhet i Utenriksdepartementet avsluttet 18 varslingssaker hvor det ble dokumentert økonomiske misligheter i første kvartal 2015. Totalt ble det tilbakebetalt 383 000 kroner.

■ UTVIKLING Kvinner i arbeidslivet

Ved å fjerne hindringene for kvinner i arbeidslivet, samt heve kvinners lønninger til menns nivå, kan antallet mennesker som lever under fattigdomsgrensen reduseres med opp til 25 prosent i Argentina og Brasil, og 40 prosent i Chile, ifølge FN.

■ LIKESTILLING

48

48 land har mer enn 30 prosent kvinner i parlamentet. Kvinnelege ministrar utgjør berre 17,7 prosent, ifølge UN Women.

Kvinner gir helst ikke til

Kvinner diskriminerer mer enn menn når de gir penger til gode formål. Det er en av konklusjonene i en fersk doktorgrad. **Av Tor Aksel Bolle**

-Det var det som overrasket oss mest: at kvinner ga mye heller til jenter og kvinner enn til gutter og menn, sier Maren E. Bachke som er seniorforsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt (Nupi).

Ga bort penger

På tampen av fjoråret ble hun ferdig med sin doktorgrad ved Universitetet i Ås (NMBU). Her forsket hun på hvilke preferanser folk har når de gir penger til gode formål i fattige land. Blant annet gjennomført Bachke og kollegaene et større eksperiment hvor 240 studenter fikk 250 kroner hver – for så å bli spurt om hvor mye de ville gi til ulike prosjekter.

– Økonomiske eksperimenter er en god metode for å få frem folks reelle preferanser. De skal ikke bare si hva de ville ha gjort i en giversituasjon. De gir bort ordentlige penger, forklarer Nupi-forskeren.

Totalt ble det gitt drøyt 27 000 kroner til bistandsprosjekter som et resultat av dette forskningsprosjektet.

– Dermed fikk vi både gjort god forskning og gitt til bistandsprosjekter, sier Bachke.

Kvinner gir mer, men...

Blant funnene i studien er at både kvinner og menn ga mest til kategorien «barn». Mer overraskende var det at kvinnelige givere hadde en klar preferanse for å gi til jenter og kvin-

Nupi-forsker
Maren E. Bachke.

ner, heller enn til guttebarn.

– Vi fant at kvinner ga bort en større andel enn menn. Det var ikke veldig overraskende – og i tråd med tidligere studier. I snitt ga kvinner bort 133 kroner, mens menn ga bort 105 kroner. Det er en betydelig forskjell, den er såkalt «statistisk signifikant», sier Bachke.

Så kvinner er altså mer gavmilde enn menn. Men studien viser også at de helst vil gi til noen av samme kjønn. Kvinner ga nesten 19 kroner mer til jenter enn til gutter, det er også en stor forskjell. De ga også mer til andre kvinner enn til «gutter». Og

minst til kategorien «menn».

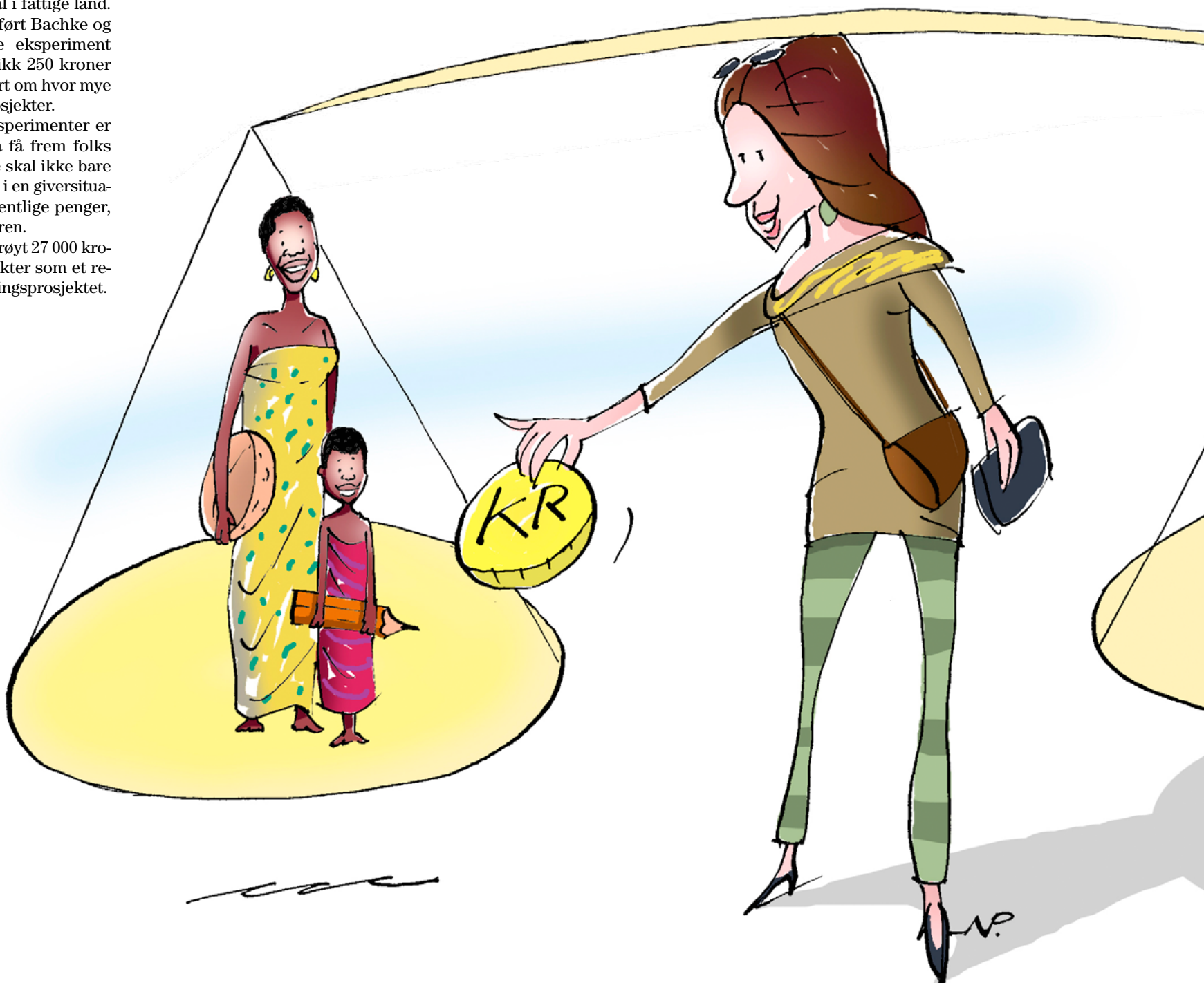
Mannlige givere ga, i likhet med kvinnelige givere, mest til «barn». Men i motsetning til kvinnene var de ikke så opptatt av om det var jenter eller gutter som fikk pengene. De var mer opptatt av alder enn av kjønn, men også de ga mer til kvinner enn menn.

– Mannlige givere diskriminerer langt mindre mellom kjønnene enn det kvinnelige gjør, sier Bachke.

Medfølelse

– Hvorfor er det sånn?

– Jeg tror det har å gjøre med at

« Det er stor etterspørsel etter erfarne hjelpearbeidere. »

Benedicte Giæver, beredskapssjef NORCAP

■ RETTIGHETER

152

millioner jenter vil de neste ti årene bli giftet bort før de er 18 om vi ikke greier å snu trenden, ifølge Plan.

menn

kvinner i større grad enn menn er drevet av medfølelse i giversituasjonen. De fokuserer derfor trolig mer på hvem mottakeren av pengene er, og føler kanskje en solidaritet med

« Mannlige givere diskriminerer langt mindre mellom kjønnene enn det kvinnelige gjør. »

Maren E. Bachke, Nupi-forsker.

kvinner og jenter i andre land, sier Bachke.

Hun mener at forskningen tyder på at menn er mer opptatt av formålet ved prosjektet og hvordan bistanden skal virke.

– De er mindre opptatt av mottakerne, og dermed blir også kjønn på mottakeren mindre viktig for dem i en giversituasjon. Men dette er spekulasjoner. Vi trenger mer forskning for å forstå forskjellen i motivasjon mellom kvinner og menn i en giversituasjon, sier hun.

Mest til Afrika

Av studien framgikk det også at givne hadde klare preferanser på hvor pengene de ga skulle brukes og hva slags prosjekter de skulle brukes til. Givne ga mest til prosjekter i Afrika sør for Sahara, minst til prosjekter i Øst-Europa.

Helse og utdanning var de mest populære temaene, særlig blant kvinner. Fredsprojekter og landbruksprojekter var mindre populære.

– En lærdom vi kan trekke av dette er at det er mange gode og viktige prosjekter, for eksempel knyttet til fred, landbruk og handel, som trolig vil få liten støtte fra private givere. Mange slike prosjekter vil nok trenge offentlig støtte for å bli gjennomført, sier Bachke. ■

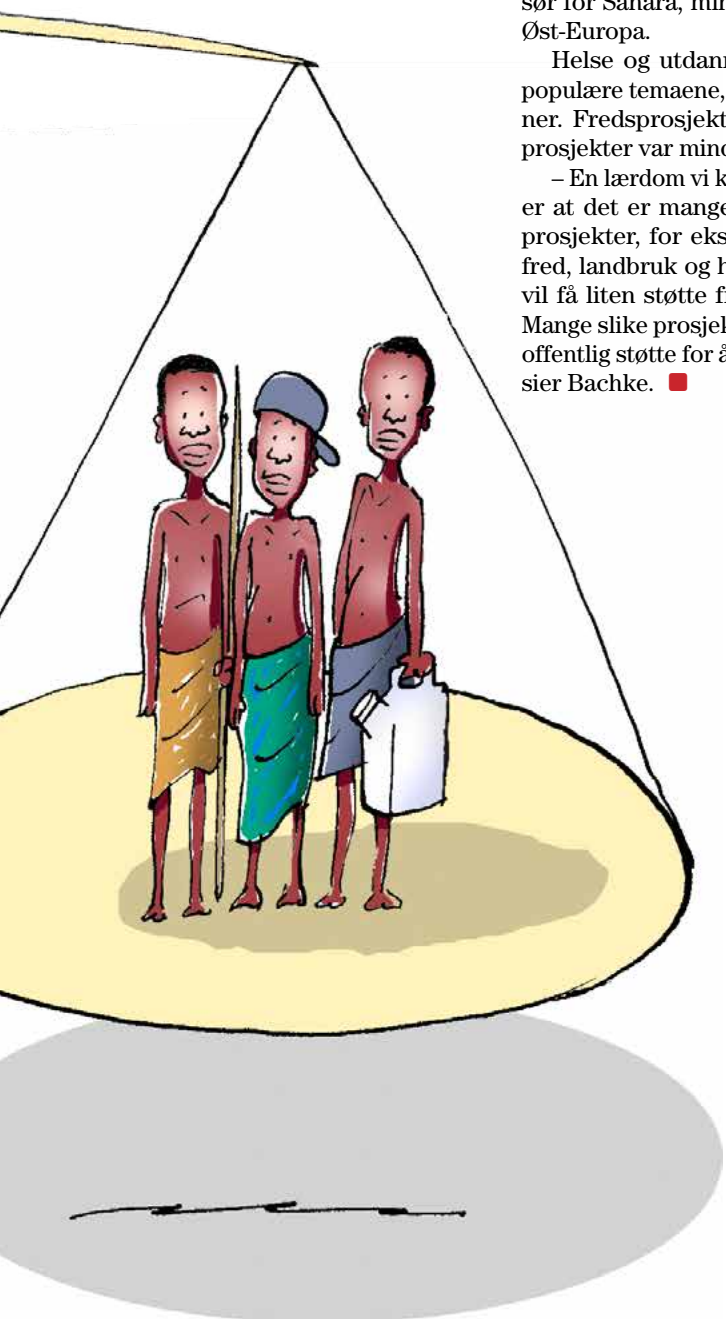

Foto: Illustrasjon: Niels Poulsen

Omar Hassan al-Bashir nekter å gi fra seg makten og går for fem nye år som president i Sudan. Foto: Scanpix

Fem nye år for al-Bashir

Det var liten oppslutning om valget i Sudan – men ingen er i tvil om at den autoritære lederen Omar Hassan al-Bashir får fem nye år som president.

Av Hege Opseth Valdanpye

Sudans over 13 millioner stemmeberettigede gikk til valg 13.-16. april.

Bashir og hans National Congress Party (NCP) tok makten i et militærkupp i 1989. Siden har han styrt landet med jernhånd. Han er etterlyst for folkemord og forbrytelser mot menneskeheten av den Internasjonale straffedomstolen ICC.

Sudan er herjet av konflikt og økonomien er i ferd med å kollapse. Militærutgiftene utgjør samtidig mer enn 50 prosent av statsbudsjettet, og det er lite trolig at valget vil forandre noe som helst.

– Regimet har brukt elegante mekanismer som nasjonal dialog for å sikre at Bashir blir gjenvalgt og dermed få fem nye år med «legitimitet», sier professor Eric Reeves. Han er forfatter av boken *Compromising With Evil: An archival history of greater Sudan, 2007 – 2012*.

Fikk ikke stemt

At økonomien er på randen av kollaps gjør situasjonen enda mer ustabil. I tillegg suger konfliktene i Darfur, Sør-Kordofan og Blå-nilen milliarder fra statskassa hvert år. EU er blant de som kritiserte regimet for å gjennomføre valget på tross av den ustabile situasjonen.

– Det er mange steder hvor det simpelthen ikke var mulig å stemme på grunn av vold og konflikt. At valget gjennomføres bør ikke gi videre

legitimitet, og det bør sies så fort som mulig fra regjeringshold i land som eksempelvis Norge, sier Reeves.

Gigantisk statsgjeld

Mange analytikere mener at noe av årsaken til at Sudan er så fast bestemt på å gjennomføre valget, er fordi de søker gjeldslette fra Verdensbanken. Per i dag er statsgjelden på rundt 48 milliarder dollar.

– De har ikke mulighet til å betjene lånet, samtidig preges konfliktene i landet av så massive krigsforbrytelser at landet neppe vil være en kandidat for gjeldslette, sier Reeves.

Slår ned opposisjon

For «mannen i gata» i hovedstaden Khartoum eller andre steder handler hverdagen om usikkerhet, fattigdom, skyhøye matpriser, vanskeligheter med å få fatt i bensin og sterk tilstedeværelse av sikkerhetspolitiet. Et forsøk på studentopprør ble startet i 2013. Det ble slått knallhardt ned på og regimet gav ordre om å «skyte for å drepe».

– Den arabiske våren vil komme til Sudan når sinnet over situasjonen blir større enn redselen for sikkerhetspolitiet, sier Reeves.

Han er knallhard i sin dom over det pågående valget:

– I den politiske konteksten som råder i Sudan er valget meningsløst – det er simpelthen et spill fra regimets side. ■

Utviklingsbankene har ofte de beste skussmål fra internasjonale kredittvurderingsfirmaer. Bastøe sier at de dermed er trygge investeringer med lav risiko. **Se nedenfor.**

Økonomi

Norske oljemilliarder i

10,5 milliarder kroner av det norske Oljefondet er plassert i internasjonale utviklingsbanker som skal bidra til økonomisk og sosial utvikling.

Av Asle Olav Rønning

Regjeringen varslet nylig at det skal utredes om mer av denne formuen kan plasseres i utviklingsland. Det har lenge vært diskutert om det norske Oljefondet (Statens pensjonsfond utland) ikke kan bidra mer til global utvikling.

Blant annet har kritikere ment at det er kjøpt for lite aksjer i næringslivet i utviklingsland. De har pekt på at Afrikas andel av aksjeinvesteringene til Oljefondet bare er på 0,7 prosent.

Oljefondets plassering av penger i regionale utviklingsbanker har ikke vært med i debatten. Fondet har imidlertid investert hele 10,5 milliarder i ulike utviklingsbanker som skal bidra til økonomisk og sosial utvikling.

Dette går fram av en oversikt Bistandsaktuelt har laget basert på de siste investeringsoversiktene fra Norges Bank Investment Management, som forvalter Oljefondet. Det har vært en økning med 50 prosent siden 2013, målt i kroneverdi.

– Store aktører

Nesten tre milliarder kroner er plassert i Verdensbanken. 4,4 milliarder kroner er plassert i de regionale utviklingsbankene Afrikabanken, Asiabanken og Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB).

Fondets pengeplassering skjer på vanlig kommersielt grunnlag gjennom obligasjoner, det vil si verdipapirer med fast rente og bindingstid.

– De regionale utviklingsbankene er store aktører i obligasjonsmarkedene og dermed en naturlig del av

vårt investeringsunivers, sier fungerende kommunikasjonssjef Marthe Skaar i Norges Bank Investment Management.

Hun sier i en epost at investeringene er gjort med sikte på best mulig avkastning til moderat risiko.

Medeier

Oljefondet hører i siste instans inn under Finansdepartementet. Helt uavhengig av Norges investeringer gjennom Oljefondet er Norge også medeier i de tre regionale utviklingsbankene for Afrika, Asia og Amerika. Disse eierpostene koordineres av et annet departement, nemlig Utenriksdepartementet.

I 2013 fikk de tre regionale utviklingsbankene overført vel en halv milliard kroner over UDs budsjett.

Oljefondets pengeplasseringer er større enn overføringene over statsbudsjettet. Tallene kan imidlertid ikke sammenlignes direkte. Blant annet går deler av overføringene til fond med gunstige utlånsbetingelser.

Henter inn kapital

– Utviklingsbankene driver på samme

«De regionale utviklingsbankene er en naturlig del av vårt investeringsunivers.»»

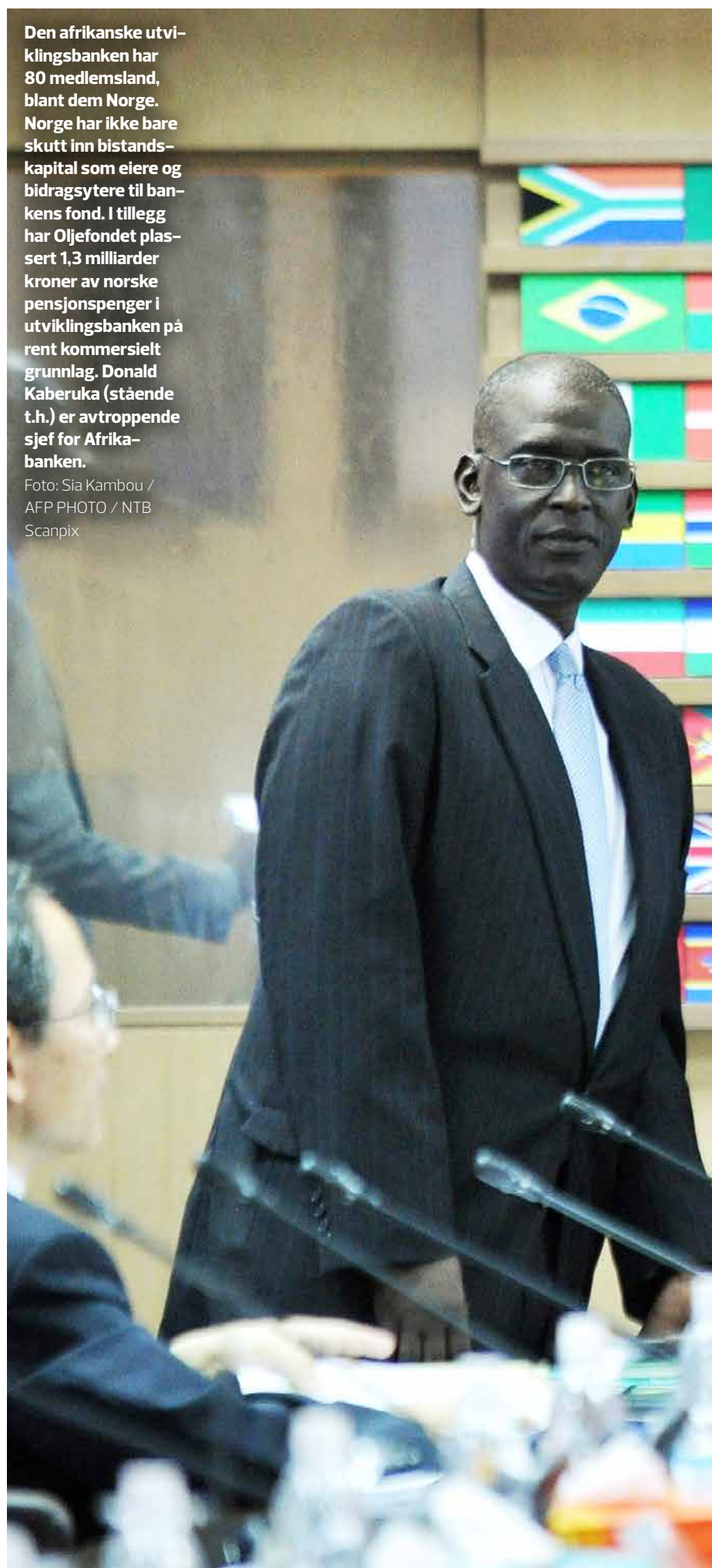
Marthe Skaar, Norges Bank Investment Management.

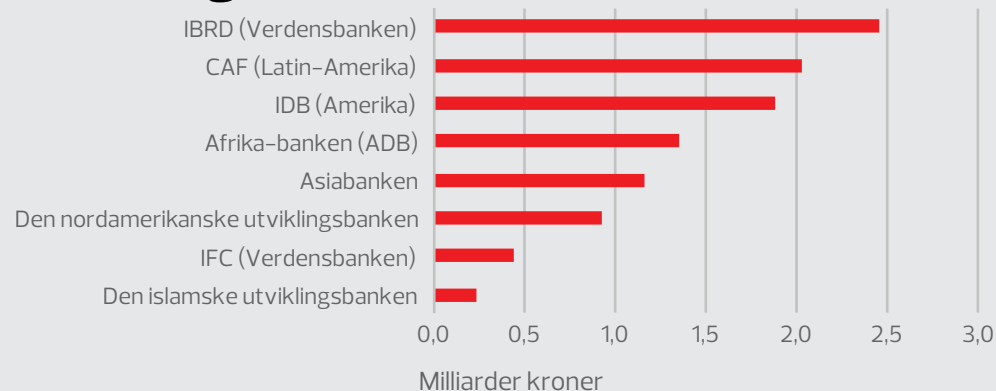
Magnus Hatlebakk, seniorforsker ved Chr. Michelsens Institutt.

Den afrikanske utviklingsbanken har 80 medlemsland, blant dem Norge. Norge har ikke bare skutt inn bistandskapital som eiere og bidragsyttere til bankens fond. I tillegg har Oljefondet plassert 1,3 milliarder kroner av norske pensjonspenger i utviklingsbanken på rent kommersielt grunnlag. Donald Kaberuka (stående t.h.) er avtroppende sjef for Afrika-banken.

Foto: Sia Kambou / AFP PHOTO / NTB Scanpix

Oljefondets pengeplasseringer i utviklingsbanker

■ ØKONOMI

Veksten fortsetter i Asia

Utviklingslandene i Asia fortsetter sin positive økonomiske utvikling, tror OECD. Kinas noe langsommere vekst vil bremse resten av regionen, men ikke mer enn at et land som Indonesia spås en vekst i BNP på 6 prosent i perioden 2015–2019.

■ ØKONOMI

To av tre utviklingsland råvareavhengige

To av tre utviklingsland er råvareavhengige, går det fram av en ny rapport fra FN-organet UNCTAD. Råvareavhengighet defineres som at minst 60 prosent av landets eksportinntekter kommer fra råvarer. Halvparten av utviklingslandene har blitt mer avhengige av råvarer siden 2009/2010.

■ RETTFERDIG HANDEL

571

millioner kroner er summen nordmenn brukte på såkalt rettferdige produkter i fjor.

utviklingsbanker

måte som vanlige banker. De er pålagt å hente inn kapital som står i forhold til risiko og det de låner ut, sier avdelingsdirektør Per Øyvind Bastøe i Norad.

Bastøe har tidligere vært Norges representant i styret i Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB) og vært tilknyttet både Asiabanken, Afrikabanken og Verdensbanken.

Utviklingsbankene har ofte de beste skussmål fra internasjonale kredittvurderingsfirmaer. Bastøe sier at de dermed er trygge investeringer med lav risiko.

Statlig kapitalbehov

I 2013 tilsvarende Oljefondets pengeplassering for Afrikabankens del 2,5 prosent av samlet utlån dette året.

– Oljefondet må selv vurdere om dette er kommersielt fornuftige investeringer. Dersom det er fornuftige investeringer, og i tillegg bidrar til utvikling i Afrika er det bra, sier seniorforsker og økonom Magnus Hatlebakk ved Chr. Michelsens Institutt.

Utviklingsbankene gir ofte lån til store utbyggingsprosjekter som veier, kraftforsyning og annen infrastruktur.

CMI-forskeren sier at det er stort behov for kapital i offentlig sektor i de fattigste landene. Mellominntektsland kan i større grad bruke skatteinntekter til slike formål.

– Det er opplagt mangel på kapital i lavinntektsland, spesielt til offentlige formål som infrastruktur, sier Hatlebakk.

Ikke medeier

Bistandsaktueltts gjennomgang viser at Oljefondet også har plassert penger i de internasjonale utviklingsbankene Islamic Development Bank med hovedsete i Jidda i Saudi-Arabia og Den latinamerikanske utviklingsbanken/Corporación Andina de Fomento (CAF). I disse bankene er Norge ikke medeier.

CAF er en utviklingsbank for Sør- og Mellom-Amerika med hovedkontor i Caracas i Venezuela. Her har Oljefondets plassering økt fra 221 millioner kroner i 2011 til to milliarder kroner i dag.

Kinesisk statsbank

Norske oljepenger er også å finne i en rekke nasjonale finansinstitusjoner som brukes til utviklingsformål. En av disse er den kinesiske statlige China Exim Bank der Oljefondet har plassert 4,8 milliarder kroner.

Ved siden av å finansiere kinesisk eksport bidrar China Exim Bank vesentlig med rimelige lån til investeringer i utviklingsland. ■

Norge blir med i ny kinesisk bank

Den kinesisk-initierte utviklingsbanken Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) får stor oppslutning tross skepsis fra USA og Japan. Forrige uke ble Norge med på laget. **Av Even Tømte**

Kina har godkjent Norges søknad om å bli medlem av den kinesisk-ledede utviklingsbanken Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB). Banken ble grunnlagt i fjor og har som formål å fremme investeringer i store infrastrukturprosjekter i Asia, blant annet motorveier og jernbane. Samtidig fremstår den som et alternativ og en konkurrent til Verdensbanken, Det internasjonale pengefondet og Den asiatiske utviklingsbanken.

– Vi er glade for at Norge nå er godkjent som deltager i AIIBs grunnleggergruppe. Norge ønsker å være med fordi vi mener opprettelsen av AIIB er et godt initiativ, og vi har tillit til at banken vil være behovsdekkende og utfyllende til de eksisterende globale institusjonene, sier utenriksminister Børge Brende til Bistandsaktuelt.

Økende innflytelse

Til sammen er 57 land godkjent som stiftende medlemmer av AIIB. Alle vetomaktene i FNs sikkerhetsråd bortsett fra USA er med blant medlemmene. Det er også 14 av EUs 28 medlemsland.

Det er usikkert hvor mye Norge vil investere i AIIB. Det vil bli avgjort når strukturene og retningslinjene for utviklingsbanken er nærmere utarbeidet.

Uansett håper regjeringen at støtten vil knytte Norge tettere til de framvoksende asiatiske økonomiene – og bøte på det anstrengte forholdet til Kina.

– Kinas initiativ til å opprette AIIB viser den økende innflytelsen de nye og framvoksende økonomiene

har fått. Den norske regjeringen har vært en pådriver for tettere politiske og økonomiske bånd med Asia, og ønsket om å bli med i AIIB er et ledd i denne strategien, har Brende sagt tidligere.

Multi-maktkamp

USA er derimot skeptiske til banken, som oppfattes som en konkurrent til Verdensbanken og Den asiatiske utviklingsbanken (ADB).

Kina er ikke fornøyd med de «gamle» stormaktenes dominans i de eksisterende multilaterale institusjonene. Det foregår en drakamp om maktfordelingen i Bretton Woods-institusjonene (IMF og Verdensbanken), som ledes henholdsvis av en europeer og en amerikaner. Slik har det alltid vært.

Den asiatiske utviklingsbanken har derimot vært dominert av Japan. Forsøk på å reformere stemmegivningen i IMF og Verdensbanken har gått langsomt.

– Ved å unnlate å reformere Bretton Woods-institusjonene så de gjen-speiler virkeligheten i det 21. århundre, har man bare oppmuntret Kina til å bygge parallelle systemer fra grunnen av, sier forsker Zhenbo Hou

«Kinas initiativ til å opprette AIIB viser den økende innflytelsen de nye og framvoksende økonomiene har fått.»

Børge Brende

Børge Brende, utenriksminister.

Foto: Utenriksdepartementet

i den britiske tenketanken Overseas Development Institute.

Storbritannia var i mars det første vestlige landet som erklærte at det ville støtte den nye utviklingsbanken. Avgjørelsen ble kritisert av USA, men flere europeiske land fulgte raskt etter – blant dem Norge.

Takehiko Nakao, president for Den asiatiske utviklingsbanken

(ADB), har uttalt at han er klar til å samarbeide med AIIB. ADB er for stor og veletablert til å bli truet av den kinesisk-initierte utviklingsbanken, mener Nakao.

Verdensbankens president Jim Yong Kim og IMF-direktør Christine Lagarde har på sin side ønsket AIIB velkommen og ser fram til å samarbeide med den nye institusjonen.

FAIR søker Kommunikasjonsansvarlig

FAIR Allocation of Infotech Resources (www.fair.no) har et stort behov for å bli bedre på å spre sitt budskap. Vi søker derfor en dyktig, selvdreven og visjonær kommunikasjonsansvarlig som kan hjelpe oss å ta tak i vår kommunikasjon.

Vi kan tilby deltidsengasjement med mål om fulltidsengasjement i 2016. Send spørsmål eller søknad til post@fair.no, eller ring Vegard Munthe på 47 86 08 83.

Mer om FAIR: www.gienpc.no/film/

I Pakistan er det satt opp en velkomsthilsen til Kinas president Xi Jinping i forkant av hans besøk til landet. Pakistan trenger bistand til gjennomføring av enorme infrastrukturprosjekter og det er ventet at Kina vil love dette når presidenten ankommer neste uke.

Foto: Farooq Naem / AFP / NTB Scanpix

– Total seier

Flere finansinstitusjoner har utfordret de vestlig-dominerte flernasjonale institusjonene de siste årene. I 2013 etablerte Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika den såkalte Brics-banken, som skal investere i infrastruktur og bygge opp valutareserver som et buffer mot markedssvingninger.

Det har også blitt foreslått å eta-

blere en utviklingsbank knyttet til Shanghai-gruppen, der Kina, Russland og flere sentralasiatiske land er med.

Leder av OECDs utviklingskomité Erik Solheim uttalte nylig på et møte i Oslo at det var en «total seier» for kinesisk diplomati at så mange land hadde ønsket å bli med i AIIB. Solheim mener denne nye banken var

mye viktigere enn den tidligere omtalte Brics-banken, og tror også USA og Japan kommer til å slutte seg til banken på et senere tidspunkt.

ADB og Verdensbanken til sammen bidrar med omkring 20 milliarder dollar i året til infrastruktur i Asia. Samtidig anslår ADB at det trengs investeringer til en verdi av 8000 milliarder dollar fram mot 2020.

Den nye investeringsbanken har foreløpig en kapitalbase på hundre milliarder dollar.

– Den første virkelige testen er om Kina kan lykkes i å skape en god styringstruktur for en virkelig multilateral institusjon i det 21. århundret, i stedet for nok en «kinesisk utviklingsbank med internasjonale aksjonærer», mener Zhenbo Hou. ■

Gi
ditt
bidrag!

Kontonr 3910.21.48103

Alle støttebidrag går i si heilheit til prosjektet

Hjelp Benin!

Benin er eit av verdas fattigaste land.

Mange er analfabatar.

Barna blir nytta som arbeidskraft frå tidleg alder, og lev i djup fattigdom.

Det er mange km å gå kvar dag etter reint vatn.

Benin- Stiftelsen har skule i landsbyen

Amavedagon i Benin, med plass til 160 elevar

Stiftelsens strategi i skulen, følger Hans Nielsen Hauge sin filosofi og etikk

– *Heile menneskets behov må dekkast, og kunnskap er med på å frigjere menneske.*

Stiftelsens neste prioritet er ein vannbrønn, og deretter bygge lærarboligar tilknytta skulen. Målet for stiftelsen på sikt, er å utvikle området rundt skulen til å bli ein pilotlandsby

TAKK!

BENIN-NORGE STIFTELSEN

www.benin-norge.org 906 23 777 og 905 03 491

**NY QUIZ
HVER
FREDAG!**

BISTANDSAKTUELT

– Statoil bør stille høye krav i Angola

– Statoil bør stille høye krav til hvilke partnere de gjør forretninger med i Angola, sier forsker og Angola-ekspert Ricardo Soares de Oliveira.

Av Asle Olav Rønning

Angolas president José Eduardo dos Santos er Afrikas nest lengst sittende statsleder. Mange mener også at han er regionens desidert rikeste. Dos Santos leder et land der oljeinntekter, stat og politikk er tett sammenvevd. Dette er samtidig landet der Statoil høster milliardutbytte fra noen av sine mest lønnsomme utenlandsinvesteringer.

I mer enn ti år har Angola nytt godt av stigende produksjon på sokkelen og høye priser, men veksten utfordres nå av det globale prisfallet på olje.

– Angola har hatt en fantastisk utvikling fra 2002 til 2014, riktignok avbrutt av den globale nedturen i 2008 og 2009. I 2002 var Angolas BNP om lag 12 milliarder dollar. I 2012 var det nærmere 120 milliarder dollar. Det er en tidobling i løpet av ti år. Det er ganske spektakulært, sier Ricardo Soares de Oliveira.

Soares de Oliveira er Afrika-ekspert ved Universitetet i Oxford og er også tilknyttet norske Chr. Michelsens Institutt som seniorforsker. I sin nye bok om Angola, med titte-

len *Magnificent and Beggar Land*, beskriver han Angola etter borgerkrigen, med et kritisk perspektiv på makteliten. Han skriver også om hvordan regimet ikke har oppfylt løftene om å redusere fattigdommen og utvikle en økonomi som er mindre oljeavhengig.

Nei til hemmelighold

Nylig offentliggjorde Statoil tall for 2014 som viste at selskapet i fjor hadde inntekter på 25,4 milliarder kroner i Angola.

– Er det OK at Statoil driver forretninger i Angola?

– Jeg mener det er OK at Statoil gjør forretninger i Angola. Statoil har spilt en vesentlig rolle for utviklingen av oljeindustrien i landet. Men ettersom Statoil har stor teknologisk kompetanse, som angolane setter stor pris på, er Statoil i stand til å rette seg etter reglene og sette sine egne standarder, sier den portugisiske forskeren.

– Med andre ord: De kan ikke endre Angola. Det er det opp til angolane å gjøre. Men Statoil kan gjøre en stor

HVEM?

■ Ricardo Soares de Oliveira (37)

■ Forsker ved University of Oxford og ekspert på olje og politikk i Afrika

■ Ny bok om Angola etter borgerkrigen som høster stor anerkjennelse

innsats ved å holde høye standarder.

– Det jeg vil trekke fram, er spørsmålet om partnerskap med angolanske selskaper og om man kjenner identiteten til de reelle eierne i disse selskapene. Statoil kan, innenfor rammene av sine fortrolige samtaler med Angolas myndigheter, forklare at norske selskaper ikke driver med hemmelige partnere.

Moralske standarder

– Statoil, og dermed det norske folk, tjener likevel gode penger i et land der rikdommen er svært urettferdig fordelt?

– Det Norge kan gjøre er å etterleve høye standarder og være en langsiktig aktør. Det er viktig å opprettholde skillet mellom ulike aktører, som Statoil, Chr. Michelsens Institutt og UD. Det er en stor risiko i sammensmeltingen mellom aid og trade. Uten å idyllisere nordmenn, så vil jeg si at Norge har bygd opp et betydelig renommé gjennom 20-30 år når det gjelder å ha et slikt skille.

– Bør Norge øke den nokså be-

grensede bistanden til ikke-statlige aktører i Angola?

– Den norske støtten er allerede ganske betydningsfull. Andre land pleide også å støtte ikke-statlige aktører i Angola, men gjør det ikke lenger. Det viktige er ikke å øke støtten, men å skille det norske bistandssamarbeidet fra det kommersielle, sier Soares de Oliveira.

Han peker blant annet på den norske støtten til det katolske universitetet i hovedstaden Luanda som viktig. Universitetet er en av få uavhengige forskningsinstitusjoner i landet.

– Vil overleve

Siden borgerkrigen endte med full seier over opprørsbevegelsen UNITA i 2002, har regjeringspartiet MPLA hatt full kontroll i Angola. President

« Statoil kan ikke endre Angola. Det er det opp til angolane å gjøre. »

– Det er svært sannsynlig at regimet vil bestå, men lave oljepriser er en sterk utfordring, sier forsker Ricardo Soares de Oliveira ved Oxford University, som er ekspert på Angola og andre oljerike land i Afrika.

Foto: Ken Opprann

José Eduardo dos Santos kom til makten i 1979, etter at landets første president Agostinho Neto døde. Dos Santos har siden vunnet flere valg. Ingen vet hvor lenge han vil bli sittende. Han er nå 72 år.

– Kan dagens regime overleve kollapsen i oljeprisene?

– Dette er et system som overlevde utfordringen fra apartheidstyret i Sør-Afrika, og det overlevde utfordringen fra UNITA, som var et svært avansert opprør. På et tidspunkt på 1990-tallet var 80 prosent av Angola utenfor regimets kontroll. Men det vant. Derfor vil jeg ikke gå inn på spådommer om regimeendring. Det er svært sannsynlig at det vil bestå. Samtidig er det ingen tvil om at dette er en krise som setter regimets legitimitet på prøve, og at de sosiale spenningene vil øke betydelig.

– Hva vil en lang periode med lave oljepriser bety for Angolas elite?

– Det er to muligheter. De kan innse at de ikke kan leve av olje for evig, og gi støtet til å utvikle en bredere økonomi. Dette har de snakket om lenge

uten å gjøre noe med det. Krisen gir sterke grunner til å ta tak i problemet.

– Den andre muligheten er at de bare reduserer antallet som drar nytte av systemet, et antall som ikke er særlig stort uansett. Slik kan eliten beskytte seg selv og utsette strukturelle reformer. Dette vil gi mer sosial konflikt. Flere mennesker vil føle at de ikke er inkludert, og hva det deretter vil føre til er et åpent spørsmål.

Det rike landet

– Du understreker likevel at landet har store muligheter?

– Selv med lave oljepriser er Angola et svært rikt land i afrikansk sammenheng. Det betyr at Angola har helt andre muligheter enn andre land. Jeg vil ikke høres for optimistisk ut, men flere ting peker i riktig retning. Angolas ledere har nå, for første gang i historien, kontroll over sitt eget land, de har fred og de har penger. Da er tiden inne for å ta gode avgjørelser om egen framtid. ■

Les en lengre versjon av intervjuet på www.bistandsaktuelt.no.

Sett fra sør av Henry Lubega

Al-Shabaab demper feststemningen

MENS KENYA FREMDELES forsøker å komme seg igjen etter at terrorister fra Al-Shabaab angrep universitetet i Garissa, har Uganda økt sitt beredskapsnivå til nye høyder. Dette skjedde etter en advarsel om at en somaliabasert terrorgruppe planla et angrep i hovedstaden i Uganda, Kampala.

Dessverre kom denne advarselen samtidig med at mange kristne forberedte seg til påskehelga. Uganda er hovedsaklig kristent og i Kampala, som blir regnet som den beste partybyen i Øst-Afrika, ble mange arrangementer i forbindelsen med påske avlyst.

Nærvær av tungt bevæpnet antiterrorpoliti og militærpoliti i kjøpesentrene midt under påskehandelen, gjorde også sitt til at folk tok innover seg budskapet om at man burde unngå store folkeforsamlinger.

– For første gang på mer enn fem år har jeg tilbrakt påsken innendørs. Jeg vil ikke ta noen sjanser. Og da jeg forsøkte meg på en liten tur ut, fant jeg ut at alle de stedene jeg pleier å vanke, bokstavelig talt var folketomme, sier Herbert Kayongo (33).

HAN ER IKKE alene om å være redd for å gå ut etter at det ble slått terroralarm. Bevæpnede menn i kjøpesentrene og langs veiene gjør at folk tar truslene alvorlig.

Når også seks personer har blitt arrestert i forskjellige deler av Kampala, to av dem med somalisk opprinnelse, er det klart for alle at heller ikke Ugandas hovedstad kan være sikker mot terror.

I løpet av de siste to årene har politiet i Uganda flere ganger slått terroralarm, men ingen har blitt tatt så alvorlig av folk som denne siste som kom i slutten av mars. Mindre enn ei uke etter at den amerikanske ambassaden i Kampala advarte mot et mulig terrorangrep, fulgte politidirektøren i Uganda, Kale Kayihura, opp med å oppfordre folk til å unngå store folkemengder og generelt være oppmerksomme:

– Mens politi og andre sikkerhetstjenester gjør jobben sin, vil jeg anbefale folk om å være oppmerk-

somme på noe unormalt, unngå offentlige steder og bare gå ut hvis dere må. Vi har mottatt etterretningsinformasjon om at Al-Shabaab planlegger et angrep på en utdanningsinstitusjon langs hovedveien fra Kenya til Kampala.

Mens debatten om politidirektørens advarsler fremdeles pågikk, kom nyhetene om angrepet på det kenyanske universitetet. Og dette ble den utløsende faktoren til at folk tok sine forholdsregler.

ETTER Å HA opplevd sin dose med terror i 2010, da 74 mennesker ble drept og 70 skadd i bombeeksplosjoner to steder i Kampala hvor folk satt og så på fotball-VM, trengte ikke feststemte ugandere flere advarsler.

– Jeg er en troende katolikk og går i kirken hver eneste søndag, men for første gang i mitt voksne liv gikk jeg nå glipp av både messen på langfredag og resten av påsken. Jeg måtte være hjemme og høre gudstjenesten på radio i stedet, alt på grunn av disse terrortruslene. Husk at terroristene i Kenya skånet muslimer, mens de drepte kristne, sier Nakintu Rose (65).

RINGVIRKNINGENE AV angrepet i Kenya føltes også sterkt i Kampala. Folk unngikk store forsamlinger, og til og med i gatene var det færre folk enn vanlig for påsken. En motorsykkeltaxisjåfør klaget sin nød: – Al-Shabaabs trusler kommer til å ta fra oss levebrødet. Folk er redde for å forlate hjemmene sine, og her sitter vi med hendene i fanget. ■

Henry Lubega er journalist i avisa *Daily Monitor* i Kampala.

◀ I løpet av de siste to årene har politiet i Uganda flere ganger slått terroralarm, men ingen har blitt tatt så alvorlig av folk som denne siste som kom i slutten av mars. ▶▶

Meninger

Har vi et medansvar?

Regjeringens nye menneskerettighetsmelding er en velformulert festtale om hvordan vi skal få despoter og slepphendte til å oppføre seg. Alt som kan være med på å legge en demper på vår egen fest er imidlertid utelatt. **Av Simon Pahle**

Det finnes ikke noen åpning for at realisering av rettigheter faktisk kan stå i et spenningsforhold til norske interesser.

Slagsiden i perspektivet kommer til syne allerede i første avsnitt: «Menneskerettighetene er individets rettigheter overfor myndighetene i landet, og det er myndighetenes ansvar at innbyggernes rettigheter blir ivaretatt». Punktum.

Noe vesentlig mangler: internasjonal traktatrett pålegger vitterlig andre stater og organisasjoner et tydelig, om enn sekundært ansvar. Ifølge regjeringen henger realiseringen av økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter – herunder utdanning, helse og retten til mat – «i stor grad sammen med tilgjengelige ressurser og verdiskapning, og fordrer en hensiktsmessig fordelingspolitikk i vedkommende stat» (s. 9). Punktum.

Galtungs perspektiv

Meldingen fremholder riktig nok at vi bør bruke mye bistand for å hjelpe til med å fylle hullene skapt i mottakerlandene, men forholder seg overhodet ikke til den mulighet at «tilgjengelige ressurser og verdiskapning» kan handle om «(u)hensiktsmessig fordelingspolitikk» på en helt annen skala enn i vedkommende stat alene.

Slik etableres det raskt et inntrykk av at norsk menneskerettighetspolitikk må handle om å få myndighetene i det landet der rettighetene krenkes til å oppføre seg – gjennom skjerpede betingelser for bistand, og ved å sette internasjonale organisasjoner i stand til å stille de tyranniske og slepphendte andre til ansvar. De systemiske hindringene for menneskerettighetenes realisering – det Johan Galtung noe dramatisk døpte «den strukturelle volden» – finnes tydeligvis ikke.

Samstemmighetsbegrepet går som en rød tråd gjennom meldingen, og bra er det. Men en god samstemmighetspolitikk bør absolutt omfatte forsøk på avdempe systemiske hind-

ringer for realisering av menneskerettigheter nettopp der vi selv er delaktige – dette ble det ikke levnet tvil om i den første offentlige utredningen om samstemmighet (Samstemt for utvikling, NOU:2008/14). Meldingen derimot fremmer samstemmighet der det ikke er slike spenninger.

Handel

Et viktig politikkområde som var viet god plass i NOU'en, men som glimrer med sitt totale fravær i menneskerettighetsmeldingen, er kjørerreglene for internasjonal handel – disse påvirker åpenbart rettighetsrealisering. Retten til mat er spesielt relevant her, og i meldingen står det, ganske riktig, at «for å bedre matsikkerheten og alles rett til mat, må sårbare gruppers tilgang til mat, og deres muligheter for selv å produsere mat, styrkes».

Men det gjøres ikke noe forsøk på trekke forbindelseslinjen til handelsregler. Daværende høykommissær, Mary Robinson, gjorde nettopp dette: «når regjeringer utvikler handels- og finansregimene, må de huske at menneskerettigheter er regjeringers fremste ansvar. Dette betyr at man, for eksempel i forhandlingen av jordbruksavtaler, må vurdere konsekvensen for retten til mat». Nettopp denne typen samstemmighetsvurderinger mangler helt i meldingen.

Handelspolitikken er et område der det utvilsomt er spenning mellom norske interesser og realisering av retten til mat. Norske forhandlingsposisjoner i WTO understøtter et multilateralt subsidieregime som tillater en europeisk og amerikansk dumpingpraksis som underminerer nettopp «sårbare gruppers muligheter til selv å produsere mat». Samtidig er den norske dobbeltmoralen i spørsmål om liberalisering enestående: på jordbrukssiden er posisjonen hyper-proteksjonistisk – med jordbrukets multifunksjonalitet som legitimeringsgrunnlaget; for fisk, som sorterer under den andre hovedavta-

len, er posisjonen derimot hyperliberalistisk – og her snakker selvfølgelig ikke Norge om multifunksjonaliteten til småskalafiskeriene i utviklingsland, selv om disse er åpenbare.

Samfunnsansvar

Et annet spenningsfylt område er norsk næringsliv sitt samfunnsansvar (CSR) – mange norske bedrifter er «transnasjonale» som bare det, enten ved å sitte på toppen av globale varekjeder eller ved direkteinvesteringer, og har dermed et delansvar for å ivareta blant annet arbeidstakerrettigheter – eller for å si det mer dekkende: de har et ansvar for å ikke utnytte mangelen på rettighetsvern. Selv om

«Norske posisjoner understøtter et subsidieregime som tillater en europeisk og amerikansk dumpingpraksis.»

mulige interessekonflikter ikke drøftes, så er CSR-området ganske grundig dekket i meldingen.

Men meldingen vokter seg vel for å opprøre hjemlig næringsliv; her skal det ikke bes om for mye. Mens man snakker om å «stille tydelige krav til mottakere av norsk bistand», nøyer man seg med å uttrykke klare forventninger til næringslivet. Bedriftene skal veiledes og involveres gjennom den nasjonale handlingsplanen for implementering av FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter. Ironisk nok er FNs prinsipper selv tydeligere og skarpere i tonen; hjemstavns-staten (for transnasjonale virksomheter) pålegges å ha lover og forskrifter som krever at næringslivet respekterer menneskerettighetene.

Null forpliktelser

Mange norske virksomheter tar utvilsomt samfunnsansvar på alvor. For de mange som ikke gjør det er det

Månedens
spatist

Anja Bakken Riise

Erik Solheim

Kristin Clemet

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

■ DEBATT

Stillhet om valutakrasj i bistanden

Tore Westberg etterlyser en debatt om konsekvensene svekkelsen av den norske krona gir for bistandsoverføringene til mottakerland.

■ KOMMENTAR

Størrelse betyr noe

Norsk utviklingsarbeid er i verdenstoppen. En av de viktigste årsakene til det er kvaliteten – og volumet – på bistanden, skriver **Wenche Fone**, Kirkens Nødhjelp og **Kari Helene Partapuoli** fra Utviklingsfondet.

■ DEBATT

Ja, Afrika trenger energi. Norsk bistand bør fremme den fornybare.

Norfund bør investere mer i ren energi, skriver **Marte Ness** fra WWF Norge.

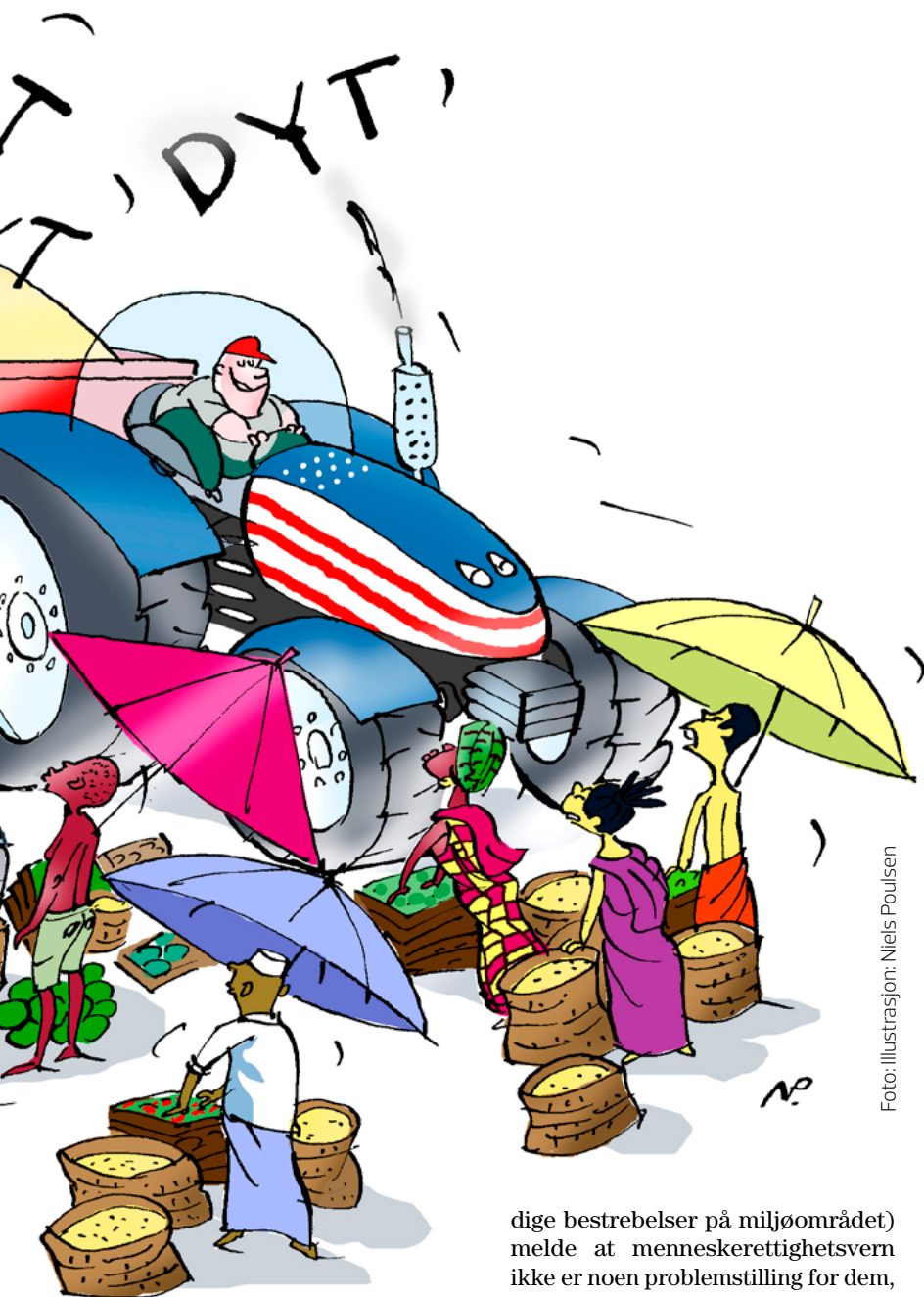

Foto: Illustrasjon: Niels Poulsen

dige bestrebelser på miljøområdet) melde at menneskerettighetsvern ikke er noen problemstilling for dem, siden virksomheten bare har ansatte i Norge. Det er bekymringsfullt at selskaper fortsatt ikke har forstått at virksomheten deres involverer og er avhengig av mange flere enn de direkte ansatte (for eksempel dem som arbeider i hogst og på skogplantasjer), men i denne sammenheng er det egentlige problemet at Ekornes kan få en slik årsberetning godkjent. Det avslører en dårlig samstemmighetspolitikk.

Den nasjonale handlingsplanen kan selvfølgelig tenkes å anbefale troverdige offentlige tiltak. Kanskje regnskapsloven foreslås innskjerpet? Det trengs. Men hvis vi så skulle skje, så vil det definitivt ikke være menneskerettighetsmeldingens for-tjeneste. ■

ingenting i meldingen å bekymre seg for: den inneholder ingen praktisk-politiske forpliktelser når det gjelder offentlig sanksjonsbruk – selv om alternativene er mange og velkjente, herunder innskjerping av kvalifikasjonskrav til offentlige innkjøps- og støtteordninger, og utvidet rapporteringsansvar.

Når det gjelder sistnevnte så er behovet for revisjon tydelig. I dagens lovgiving (revidert i 2013) kreves det rapportering på menneskerettigheter, men presiserer ikke at dette gjelder så vel direkte ansatte som i næringskjeden for øvrig. I siste årsberetning kan dermed Ekornes (som forøvrig utmerker seg med mange prisver-

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det postdoktor ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet på Ås, samt ved Universitetet i Sao Paulo, Simon Pahle. Han har også arbeidet i Kirkens Nødhjelp.

Foto: Espen Røst

Simon Pahle ■

Kommentar Eva Bratholm

God bistand, i all enkelhet

KLOKKA ER OVER sju i Det akademiske kvarter i Bergen. Salen er helt full og temaet er: Hva er god bistand?

Vi er fire i panelet, «the usual suspects» – fra frivillige organisasjoner, Norad og en utviklingsforsker. Interessant nok er flere i salen lei av alt det negative rundt bistand og vil snu perspektivet. Et spørsmål er om hvorfor man ikke bare kan finne ut hva som er god bistand og så gjøre det?

Forskeren i panelet stemmer i. Jo, man kunne frakoble bistand og politikk og la ekspertene overta. Bruke mye mer penger på utviklingsforskning og vitenskapelig finne ut hva som er effektivt. Bestemme seg for hva man vil satse på og i hvilke land. For eksempel utdanning i noen afrikanske land. Mange i salen nikker bifallende.

Umiddelbart lyder det besnærende. Ett tydelig mål, full konsentrasjon om tema og geografi. Ingen politisk innblanding, ingen skiftende ambisjoner.

TANKEN ER MULIG for flere politikk-områder. Rentepolitikken ble flyttet ut av Storting og Regjering til Norges Bank rett før jul i 1986. I en verden av sterkt økende internasjonalisering, ble det rett og slett umulig å styre renten politisk.

I vei-sektoren er det flere som drømmer om et ekspertvelde: La Vegdirektoratet og Statens Vegvesen ta seg av hvor og hvordan veiene skal bygges. Effektivt og rasjontelt. Da unngår man kostbare veier

i grisgrendte strøk og alt snakk om stamvei igjennom samferdselsministeren hjemfylke. Slik er det i Sverige. Riksdagen kan ikke blande seg inn i geografien og standardene for veitbygging.

Det er vanskelig å tenke seg i Norge. Her er spenningen mellom veier i distrikt og sentrale strøk politisk krutt så det holder. Det kan neppe en kjølig, upartisk og effektiv tredjepart ta seg av.

OG ER DET ikke nettopp poenget med demokratiet at man vil noe, at det er forskjellige meninger, perspektiver og ikke minst – forskjellige mål. Dersom bistanden skulle «løftes» ut av politikken, ville ikke det være å abdisere fra politisk engasjement og politisk vilje? Det dreier seg om store beløp og politikere vil naturligvis noe med disse pengene. Alle vil gjerne redusere fattigdom, men også menneskerettigheter er viktig, det er også utdanning, helse, likestilling, energi, miljø, økonomisk utvikling og ikke minst – å unngå en klimakatastrofe.

Bistanden har eksistert i over 50 år. Hele tiden har det ligget i lufta en lengsel etter en enkel løsning, en suksessformel som skulle gjøre vei i vellinga, slik at det ble slutt på tilbakeslag, dilemmaer og «ett skritt fram, to tilbake». Noen trodde på mikrofinans, andre på budsjett-støtte.

Man kan ønske seg en «superbistand», men kommer neppe utenom mange mål, mange virkemidler – og politikk. ■

Utdanning er ett av flere viktige mål i norsk bistand. Men bør prioriteringene overlates kun til ekspertene? Bildet er fra en integrert skole for døve og hørende elever i Nepal. Foto: Bjørnulf Remme

36 Portrettet

Budet som bistår barn

Han er næringslivsmannen og investoren som ble avisbud på sine gamle dager. Hvorfor? For å kunne gi mer penger til fattige barn i det vest-afrikanske landet Benin. **Av Hege Opseth Vandapuye**

Agnar Dag Ulstein bor i Ulsteinvik på Sunnmøre. Omgitt av mektige fjell som tar pusten fra de fleste tilreisende. 74-åringen henter krefter på lange gåturer i disse fjellene. Han ber til sin Gud hver dag og lever et nøkternt liv. Som haugianer er han mot sløsing. Og som sunnmøring og tidligere næringslivsleder har han respekt for penger – og pengers verdi.

Det har flere hundre barn i Benin erfart.

– Jesus sa at de fattige vil dere alltid ha blant dere. Vi ser i dag at det har vi. Da har vi et ansvar. Og det er en glede å hjelpe folk som har det vanskelig. Vi har egentlig en tradisjon her til lands, å tenke litt utover det at du må tro det samme som meg. Jeg respekterer alle folk. Jeg er glad i alle mine medmennesker, selv om jeg ikke er enig med alle, sier Agnar Dag til Bistandsaktuelt.

Møtte presidenten

Han er beskjeden på egne vegne, men ønsker å fortelle historien om Benin-Norge Stiftelsen. Det som skulle forandre pensjonisttilværelsen hans startet på ærverdige Frognerseteren for 12 år siden. En rekke statsråder fra Benin og mange haugianere var samlet.

En av menighetslederne hadde god kontakt med presidenten i det vestafrikanske landet. Agnar Dag ble invitert på besøk og det var selveste statsoverhodet som inviterte. Ulsteinvikingen hadde ikke hatt noen som helst tanker om Afrika frem til da. Og han hadde aldri vært der.

– Kona ville slett ikke, humrer han og fortsetter: – Hun snakket om alle slags insekter som kunne krype inn i klærne. Og sykdom. Det siste har hun jo rett i, det er slett ikke noe stas å bli syk der nede.

Grunnmuren i livet

Agnar Dag snakker lenge og vel om sin første reise til Afrika. En reise som står i sterk kontrast til de turene han har tatt etterpå. På første besøket ble han mottatt med rød løper og bevæpnede vakter. Og han fikk møte med presidenten. Men han så også voldsom fattigdom og tørst etter kunnskap.

I Benin holdt han foredrag om Hans Nielsen Hauge, som tidlig på 1800-tallet reiste rundt som lekpredikant i Norge. Oljeeventyret var ikke en gang en vill drøm blant lutfattige bønder. Det handlet om å overleve. Folk døde av sult, av sykdommer og hverdagen var et slit. Lekpredikanten snakket om «bønn og arbeid» og prediket en nøysom kristendom.

Hans Nielsen Hauge var ikke bare opptatt av tro, men at folk også skulle være arbeidsomme. Haugianerne som trosgruppe skapte over 1000 bedrifter i Norge. For Agnar Dag Ulstein er troen og livsfilosofien som haugianer en grunnmur i livet.

Med denne personlige ballasten ble det sterkt å møte behovene til

Benins fattige. Ideen om å ta mottoet «bønn og arbeid» videre ble sådd.

– Folk døde av sult i Norge for 200 år siden. Se på oss nå!, sier han

Så enkelt. Så vanskelig.

I dag går 160 barn på skolen i Amavedagon som ligger en dags kjøring fra hovedstaden Cotonou. Det er senere bygd flere skoler. Utdanningsdepartementet i Benin har sendt 60 lærere for å se nærmere på det de kalte en «mønsterskole». Nå er målet å bore en brønn og bygge ordentlige lærerboliger.

Det er en enkel tankegang som ligger bak:

– Skal du gi kunnskap videre til barn kan du ikke bo i en stråhytte. Skal du undervise – eller lære – er det bedre å konsentrere seg om det enn å gå i timevis for å hente rent vann, sier Agnar Dag Ulstein.

Kanskje så enkelt. Men like fullt så vanskelig. Det koster penger å bygge skoler og satse på utdanning i Benin. Stiftelsen har ikke Norad-støtte og baserer seg på bidrag fra privatpersoner og bedrifter. I tillegg til noen bursdager.

I sommer fyller nemlig Agnar Dag 75 år, med feiring og mange gjester. Han inviterer like godt Bistandsaktuelt også i bursdagen sin.

Dette står i invitasjonen:

«Eg har framleis hus, mat og klede, så ikkje gi meg noko i bursdagsgåve. Men har du tru for, og høve til det, blir både eg og dei fattige i Benin i Afrika glade for støtte til arbeidet der. Ei orientering om vårt Haugian-ske arbeid, som har hatt stor framgang, vil bli gitt. Eg reknar med at vår prosjektlei-ar Pierre Houn Malin frå Benin vil kome å vere saman med oss. Ein privatperson har lova å betale reisa for han.»

Forrige gang Agnar Dag inviterte til bursdagsselskap ga folk flere titusen i bidrag til arbeidet i Benin.

– Jeg trenger ingenting, så hvorfor ikke, sier jubilanten.

Kreativ

Sammen med Magne Hersvik, styreleder i stiftelsen, har Agnar Dag vært primus motor for arbeidet og innsamling av penger i mange år. En av måtene han gjør det på, budjobben, viser en stahet og vilje som vel må kunne kalles eksepsjonell. Som 67-åring gikk han over i pensjonistenes rekke etter mangeårig arbeid for næringslivet lokalt. Pensjonen gir ham mer enn nok inntekt til å leve av selv, men ikke nok til å virkeliggjøre alle hans ideer og visjoner.

– Jeg er ikke tilhenger av at man ikke skal kunne jobbe når man kom-

«Jeg føler ikke jeg ofrer meg. Det er voldsomt kjekt.»

Agnar Dag Ulstein

mer opp i 70-årsalderen. Det er stor forskjell på folk, sier han.

Den ferske pensjonisten søkte jobb som avisbud. Og fikk jobben. Seks ganger i uka, klokken to på natta, drar han på vakt for å hente aviser og starte den møysommelige jobben med å legge ferske aviser i abonnentenes postkasser. Det er tidlig morgen før han er ferdig. Det er kun søndag han har fri.

Da sover han til i to-tiden, men presiserer at det slett ikke er for slit-somt.

– Du må holde kroppen i gang, ellers så ruster den. Det rådet kom fra min bestefar, og det forsøker jeg å leve etter, smiler han.

– Men avisbud, i din alder?

– Ja, hvorfor ikke? Det gjør at jeg får inn mer penger jeg kan gi til arbeidet i Benin.

I åtte år har han hatt ekstrajobben.

Lever nøkternt

Broren hans, Tormod, sier han stadig blir forundret over alle ideene Agnar Dag har for å komme videre på veien mot målet.

– Agnar Dag er en litt spesiell type på den måten at han er full av ideer, og går helhjertet inn for det han har fått tro for. Han er flink til å både tale sak og få med seg samarbeidspartnere, sier Tormod.

Selv sier ildsjelen:

– Jeg er en nøktern mann og bruker ikke mye penger personlig. Dette ligger ekstra på meg siden jeg faktisk ser at det fungerer. Men det er viktig å få frem at det slettes ikke bare er meg som er en ildsjel i dette prosjektet, sier han og trekker spesielt frem Per Sævik, i tillegg til Magne Hersvik, som viktige støttespillere.

Som gammel næringslivsmann innrømmer han at han finner stor glede i å se at prosjektet stadig vokser seg større.

– Jeg føler ikke jeg ofrer meg. Det er voldsomt kjekt. Det er slik for forretningsfolk; at når noe lykkes er det veldig inspirerende. Får man til noe så er det så moro, sier han og legger til:

– Jeg er i fullt arbeid, ikke fordi jeg er nødt, men fordi jeg vil. Det er kanskje kulturen her oppe som er slik, vi får det inn fra barnsbein av at det er bra å jobbe.

Arv

Tippoldefaren til Agnar Dag var også haugianer. Han plantet tre på tre, helt til det ble en liten skog i Ulsteinvik. Den står her den dag i dag.

Selv mener Agnar Dag at bidraget i Benin vil være en "arv" som vil påvirke mange generasjoner fremover. Når et barn lærer å lese og regne er det noe som er der for livet – og det skaper muligheter for en bedre framtid.

– Det er ikke alltid så mye penger som skal til, konstaterer Agnar Dag.

Men tusenvis av utdelte aviser i Ulsteinvik hjelper godt på når man skal finansiere skolegang for 160 barn et sted i Vest-Afrika. ■

HVEM?

■ Agnar Dag Ulstein

■ 74-åring fra Ulsteinvik som er sentral i Benin-Norge-stiftelsen

■ Finansierer en skole for 160 barn ute på landsbygda

Hver natt, hele uka, kjører han rundt og deler ut dagsaviser til folk i Ulsteinvik. Det er med på å finansiere skolegang for 160 barn i Benin.

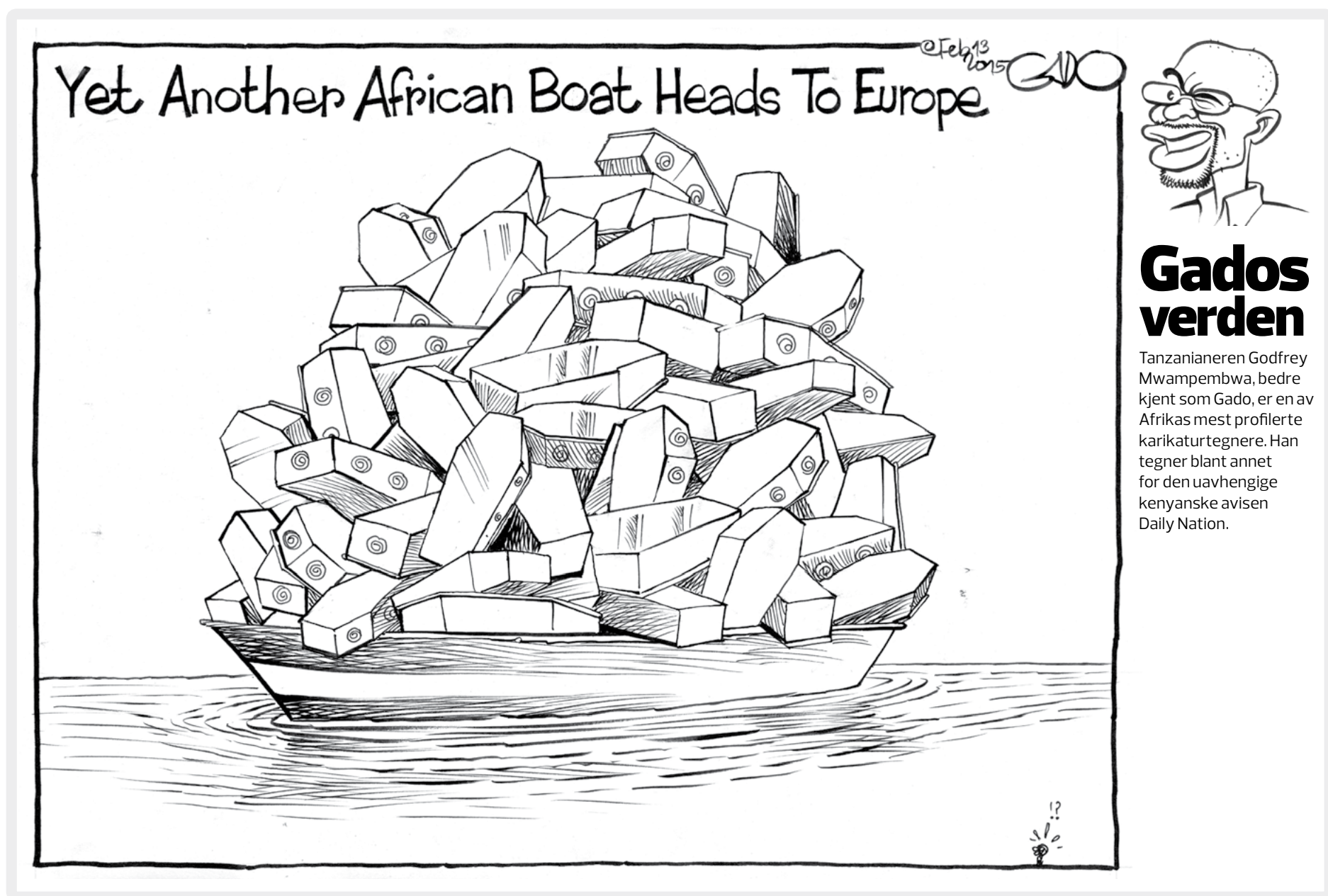
Foto: Cecilie Hatløy

i Benin

UA 20855

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Hva i all verden?

Foto: Wikipedia

- 1** Hvem er dette?
- 2** Hvilket land produserer mest bananer i verden?
- 3** Hva slags organisasjon er Changemaker Norge?
- 4** Hva er den strengeste straffen du kan få hvis du blir dømt under rasismeparagrafen i norsk lov?
- 5** Reggae er musikk sjanger som oppsto i hvilken land?
- 6** Mannen som ofte ble Singapores landsfader døde nylig. Hva het han?

- 7** I hvilket år fikk Øst-Timor full uavhengighet?
- 8** Ga Norge mer bistand i 2014 enn i 2013?
- 9** Hva er en liger?
- 10** Hvilken år døde Mao Zedong?
- 11** Hva er tittelen på læreboken i elskovskunst som ble skrevet i India for nærmere 2000 år siden?

Foto: Wikipedia

- 12** I hvilket land ble Tjostolv Moland og Joshua French dømt til døden?
- 13** Hva heter mannen som leder opprøret mot Sør-Sudans president Salva Kiir?
- 14** Hva heter Kinas største by?
- 15** Hvem var keiser i Japan fra 1926 til 1989?
- 16** Hvilken av de såkalte verdensreligionene er eldst?
- 17** Hvor finner man hovedkvarter til Den Afrikanske Union?
- 18** Hvem var Steven Biko?
- 19** Alle mennesker kommer opprinnelig fra Afrika. Men når omtrent begynte mennesker å vandre fra Afrika til andre kontinenter?

- 20** Nevn ett år Indira Ghandi var statsminister i India?

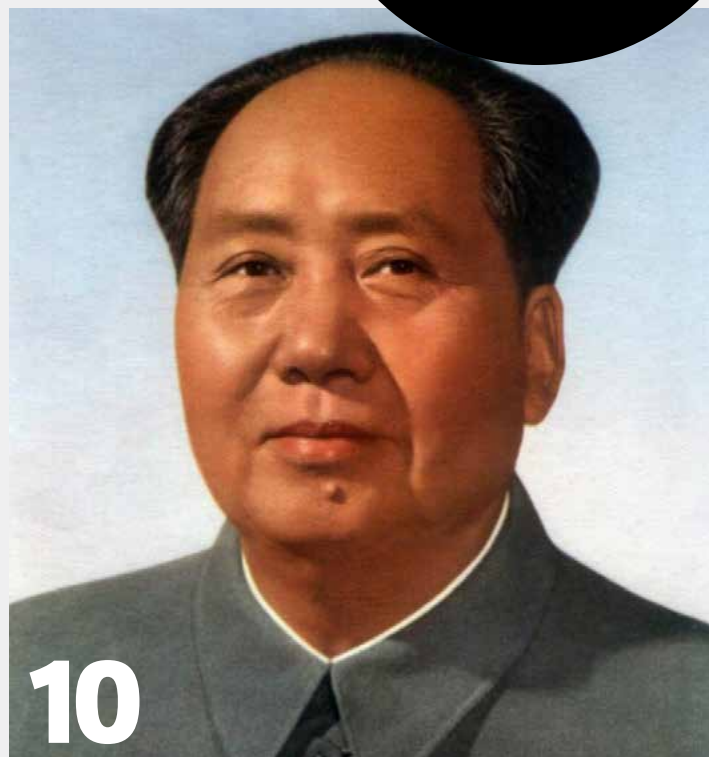

Foto: Wikipedia

Ekspertnøtter

- 1** Hvilken frukt kalles også for aligatorpære?
- 2** Sahel-beltet i Afrika går gjennom 12 land. Hvilke?
- 3** Hvilket nummer er Norge i OECDs rangering av land etter hvor mye bistand de gir?

Svar: 1: Melinda Gates. 2: India. 3: Det er Kirkens Nødhjelps ungdomsorganisasjon. 4: Inntil to års fengsel. 5: Jamaica. 6: Lee Kuan Yew. 7: 2002. 8: Nei, mest i 2013. 9: Avkom av hannløve og humntiger. 10: 1976. 11: Kama Sutra. 12: Den demokratiske republikken Kongo. 13: Riek Machar. 14: Shanghai. 15: Keiser Hirohito. 16: Hinduisme. 17: Addis Abeba. 18: Anti-apartheid aktivist og borgerrettighetsforkjemper i Sør-Afrika. 19: For ca 125 000 år siden. 20: Hun var statsminister perioden 1966-1977 og 1980-1984. Svar ekspertnøtter: 1: Alligatorpære. 2: Senegal, Mauritania, Mali, Burkina Faso, Niger, Nigeria, Tsjad, Sudan, Etiopia, Eritrea, Djibouti og Somalia. 3: Nummer 8.

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Kjell Erik Øie er ny generalsekretær i Plan Norge. Han har vært konstituert generalsekretær i organisasjonen siden 27. januar i år. Han har siden 2009 vært programsjef i Plan Norge med ansvar for forvaltning av prosjektmidler fra Norad og andre bidragstere, samt internasjonalt påvirkningsarbeid. Øie hadde et avbrekk fra stillingen da han var statssekretær i Helsedepartementet under Stoltenbergs siste regjering.

Ingrid Aspelund (26) fra Nøtterøy er valgt som ny leder av Solidaritetsungdom, Norsk Folkehjelp sin ungdomsorganisasjon.

Joseph Mulenga Chileshe er ansatt som kursleder i Fredskorpset. Han har tidligere arbeidet med idrett og utvikling, blant annet for Sport In Action og Restless Development i Zambia. Han har også erfaring som lærer. Chileshe er utdannet fra University of Zambia, Norges Idrettshøgskole og har en mastergrad i Event Management fra Høgskolen i Molde.

Marit Bakken er ansatt som programrådgiver i Fredskorpset. Hun har tidligere vært ansatt i Norges Musikkorps Forbund, hvor hun har jobbet med deres Fredskorpsprosjekt og samarbeid med den sørafrikanske organisasjonen Field Band Foundation. I perioden 2012–14 var hun prosjektleder for Field Band Academy i Sør-Afrika. Hun har en mas-

LOs nye mann i Afrika

Godfrey Mtindi (46) er ansatt som ny Afrika-konsulent for norsk LO. Mtindi er fra Mosambik, men har bodd mange år i Zimbabwe. Han har det siste året jobbet for dansk LO i det sørlige Afrika og har også mange års erfaring fra læreryrket. Nå gleder han seg over å være norsk LOs forlengede arm på det afrikanske kontinentet de neste fire årene.

– Hva skal du jobbe med?

– Jeg vil fortsette det arbeidet som er satt i gang. Blant annet er det en del utfordringer i uformell sektor der det jobber mest unge ufaglærte og kvinner. Disse arbeidstakere må vi i fagbevegelsen gjøre en særlig innsats for. Dessuten vil jeg også at våre partnere tar på alvor å rekruttere flere kvinner inn i ledende tillitsverv i egne organisasjoner og rekrutterer ungdom. Våre partnere skal være inkluderende og for å lykkes trenger vi flere aktive kvinnelige ledere. Mtindi mener afrikanske land har mye å lære av Norge, blant annet om velferd og om likestilling.

– Se bare på svangerskapsordningene her. I Mosambik har mødre krav på 60 dagers permisjon, mens fedre får én dag fri når mødre føder. De rekker bare så vidt å se babyen før de er tilbake på jobb. Sånn kan vi ikke ha det, sier han.

tergrad i musikkvitenskap fra Universitet i Oslo.

Erik Thompson er ansatt som nettverksrådgiver i Fredskorpset. Han har tidligere erfaring med rekruttering, arrangement og markedsføring i JCP. Han har også erfaring fra landsstyret i ANSA Sør-Afrika og hovedstyret i ANSA. Thompson har en mastergrad i internasjonale studier fra Stellenbosch University.

Erling Hess Johnsen er ansatt som kommunikasjonsrådgiver i Fredskorpset. Han har tidligere arbeidet med arrangement, strategi og kom-

munikasjon i Technoport. Han har også erfaring fra Norges ambassade i Amman. Johnsen har en mastergrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo.

Pål Troye blir ny daglig leder i «Right to Play». Han kommer fra stillingen som Regionsleder i Franzefoss Gjenvinning AS med ansvaret for næringsavfallshåndtering i Region Østlandet. Tidligere har han jobbet som medeier i STECO-gruppen. Troye er utdannet sivilingeniør fra Zurich i Sveits og jobbet mange år som avdelingsleder i ABB etter endt utdanning.

Nye i Norad

Lars Lillo Ulvestad er ny nettjournalist-vikar i Norads kommunikasjonsavdeling. Han har journalistutdanning fra Høgskulen i Volda. Siden har han hatt noe praksis i Nitimen på NRK P1 som praktikant og tilkallingsvikar. I ett år jobbet han som skrivende redigerer i Teknisk Ukeblad og har i ettertid skrevet for dem som frilanser.

Armando Lamadrid har startet som rådgiver i Seksjon for landbruk og skog i Norad. Han er samfunnsgeograf og har tidligere jobbet i CICERO og ved Handelshøgskolen BI.

Silje Marøy Sandstad har startet som seniorrådgiver i Seksjon for bistandsforvaltning. Hun har en mastergrad i økonomi og administrasjon og har tidligere jobbet i Riksrevisjonen og INTO-SAI, samt vært praktikant ved ambassaden i Washington.

Ellen Kristine Viken er blitt seniorrådgiver i Seksjon for bærekraftig utvikling og miljø. Hun har en mastergrad i sammenlignende politikk fra UiB og kommer fra en stilling i Samferdselsdepartementet.

Anne Woodruff har begynt som seniorrådgiver i Personalavdelingen. Hun har en mastergrad i statsvitenskap og er diplomert internrevisor. Hun kommer fra en stilling i Landbruks- og matdepartementet.

Hege Hope Wade har begynt å jobbe i Seksjon for utviklingsinitiativ og skal være prosjektleder for Oslo REDD Exchange. Hun har en mastergrad i business administration og kommer fra en stilling i Verdensbanken.

LITT MER ENN KRIG OG KATASTROFER

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

Ja, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse, etasje og leilighetsnummer, hvis mulig

Postboks

Postnummer Poststed

BISTANDSAKTUELT

28.000
LESERE!

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Fagpressen

Bistandsaktuelt er medlem av Fagpressen.

Neste Bistandsaktuelt: Utkommer ca. 12. juni 2015

Norad

Linn Martinussen (29), også kjent som «Lioness Oyinbo», reiser nå på promoturné til Nigeria. Hun håper på en dag å kunne leve av artistkarrieren.

Linn fra Oslo inntar Lagos

Hun er blind, fra Oslo og musiker. Av alle ting: Afrobeat-artist. Nå lanserer hun seg selv. Ikke i Norge – i Nigeria. **Av Hege Opseth Vandapuye**

29-årige Linn Martinussen, også kjent som «Lioness Oyinbo», er den første hvite afrobeat-artisten som har signert med et musikkelskap i Nigeria. Det hevder hun i hvert fall selv.

Beskjeden er hun heller ikke: – Jeg vil bli verdens største kvinnelige afrobeat-artist, og håper å kunne ha base både i Lagos og London.

Innimellom slagene tenker Martinussen at hun vil dra til Oslo for å slappe av og være med familien.

Så enkel. Så vanskelig er fremtiden Linn ser for seg, innenfor en musikk-sjanger med svært få kvinnelige frontfigurer. Andre blinde kvinnelige afrobeat-artisten finnes det ihvertfall ikke.

Å synge kan hun gjøre like bra som en seende artist, men som blind er det ikke like lett å flørte med kamera – eller å vite sikkert hvordan publikum reagerer fra salen. Hun sier selv hun kunne valgt å være folkemusikk-artist, sittet trygt på en stol mens hun sang. Men det var ikke det som var drømmen. Det er å gjøre karriere innen afrobeat, en musikkform som hun ble introdusert for i London, da hun bodde i et afro-karibisk nabolag.

Blir glad

Etter at den første singelen ble sluppet tidligere i år har den vært vist på fjernsyn flere ganger i Nigeria, Ghana

og andre vest-afrikanske land. Den er også vist i England. Nå venter promoturné med en av Nigerias populære artister, Emma Nyra.

– Ja, det er en drøm som går i oppfyllelse. Jeg vil alltid være trofast mot reggae, men jeg ser definitivt at jeg er en afrobeat-artist. Jeg blir glad av sjangeren, både av å synge det og å høre på det. Jeg får mye positiv respons fra folk i Nigeria som liker det jeg gjør, smiler den ferske artisten.

Slik gikk det til

Etter å ha forsøkt å få innpass på musikkscenen i Norge og London i flere år hadde Linn gitt opp musikk. Journalistikk, romanskriving og blogg ble fokus. Men så gjenopptok en tidligere journalistkollega fra BBC kontakten. «Du må ikke slutte å synge», sa han.

En demo ble lagt ut på soundcloud våren 2014. Det kom en del henvendelser. Men bare fra Nigeria.

– Jeg var veldig usikker på om det faktisk var genuine signeringstilbud jeg fikk – eller om jeg ble lurt. Det skrives jo ikke spesielt positivt om Nigeria i Vesten, innrømmer Linn.

For å gjøre en lang historie litt kortere: Linn dro til Nigeria og spilte inn noen sanger for et musikkelskap. Det var uenighet om visjonen og videre satsing – så Linn og resten av bandet startet et nytt musikkelskap – Sweetlife Record. De er i dag under

managementet til selskapet Triple MG, som ifølge artisten, er meget respektert i Nigeria.

Nå er en ny singel sendt ut på pop-markedet og video er spilt inn. Historien spinner rundt en landsbygutt og en hvit kvinnes kjærlighetshistorie på 1970-tallet. Guttens foreldre er ikke overbegeistret for hans valg av kone. «But anything for love» – som videoen heter.

Kunstnerisk frihet

– Å spille inn musikkvideo i Nigeria var kaotisk men gøy. Landsbyen vi spilte inn i var full av løpende små barn og høner. Da landsbyhøvdingen skjønnte at det var en stor video som skulle spilles inn, måtte han bestikkes. Men det er med i utgiftene der, og forløper seg ikke til mange norske kroner. Det går heller ikke ut over hva jeg tjener. Erfaringen min er at det viktigste, hvor enn du er i verden når det gjelder musikkvideoer, er at du jobber godt med de du skal jobbe med. Det gjorde jeg denne gangen. Jeg hadde også mye mer kunstnerisk frihet enn jeg noensinne har hatt tidligere. Det var fantastisk!

– Hvordan er det å spille inn musikkvideo og ikke kunne se den selv? – Det er selvsagt litt utfordrende.

«Jeg vil bli verdens største kvinnelig afrobeat-artist.»

Det er ikke bare enkelt å spille inn musikkvideo som blind. Linn får venner til å beskrive resultatet for seg.

Foto: Skjermdump fra youtube

Se video på nett

Her er Linnns nyeste youtube-video: [tinyurl.com/lbag1q5](https://www.youtube.com/watch?v=lbag1q5)

Jeg har øvd masse på dansing, sånn at jeg skal se så bra ut som jeg kan. Andre må beskrive resultatet av videoen for meg. Da bruker jeg noen få folk jeg stoler veldig på. Jeg må alltid spørre fire eller fem, fordi uansett hvor god en person er til å beskrive, vil personen alltid underbevisst tolke det han eller hun ser og formidle det til meg. Men hvis jeg spør flere, så får jeg et mye bedre helhetsinntrykk selv og kan gjøre mine egne tolkninger.

Løvehår

– Hvorfor dette musikk-navnet – «Lioness Oyinbo» – hva betyr det?

– Lioness («Løvinne») var et kal-lenavn jeg fikk i London. Det var på grunn av håret mitt, fordi jeg alltid har vært fasinert av Afrika og fordi jeg heter Linn. Oyinbo betyr rett og slett «hvit» på joruba-språket. Det var en venn som begynte å kalle meg det. Nå henger navnet ved, men det gjør ikke noe. Jeg er jo en hviting. ■